

מעיינות

רבעון למחשבת חב"ד

מאה שנה
תרע"ב - תשע"ב
ה'המשך' הגדול
של מאמרי חב"ד

אין עוד מלבדו
גם לא המדע
מאמר מקיף על אמונה ומדע
במשנת הרבי מליובאוויטש זי"ע

תוכן העניינים

פרק תניא
שער היחוד והאמונה 3

ה'המשך' הגדול של מאמרי חב"ד
"בשעה שהקדימו - תרע"ב" 10

על גישתו של הרבי
למדע ולטכנולוגיה 18

גדול שימושה
סיפורים על אדמו"ר הזקן 27

עריכה: משה שילת, אליהו קירשנבאום

עיצוב: סטודיו ולדמן
ציור השער: הרב נחום רכל

יז"ל ע"י:

תורת חב"ד לבני הישיבות

טל' 03-9604637 פקס' 153546175766

דואר אלקטרוני: toratchabad@neto.net.il

פרק תניא

שער היחוד והאמונה

עם פירוש יסודי ומדוקדק

מאת הרב יואל כהן

פרק ג' מתוך הספר החדש

שיצא לאור בע"ה

להתוועדות י"ט כסלו תשע"ב בבנייני האומה

הנברא והנברא קיים במציאות, גם אז הוא נחשב לאין ואפס ממש בדיוק כמו לפני שנברא.

עצם העובדה שבהסתלק הכוח יהפוך הנברא לאין ואפס מוכיחה, שגם בשעת קיומו בפועל אין משמעות קיום זה שישנו נברא במציאות, אלא המציאות היחידה שקיימת זה הקב"ה; אלא שהקב"ה מצווה ואומר כל העת "יהי אור", "יהי רקיע" וציווי מתממש בפועל. ולכן, ברגע שהציווי יפסיק, גם הנברא יפסיק להתקיים. ונמצא, שגם כעת מציאות של נברא הנפרד ממקורו - אינה קיימת כלל.

וזו כוונת אדמו"ר הזקן בדבריו שכוח הפועל "מוציאו מאין ממש ליש": "גדרו" של הנברא מצד עצמו הוא אין ואפס, הוא אינו קיים. זו הייתה המציאות לפני ששט ימי בראשית, ומצד גדר הנברא כך צריכה להיות המציאות גם עכשיו. והעובדה שבפועל כעת הנברא כן קיים במציאות - היא רק מפני שהכוח האלוקי הפועל "מוציאו מאין ממש": הכוח האלוקי מחולל פלא עצום ו"מוציא" את הנברא מגדרו האמיתי שהוא "אין ואפס", והופכו להיות מציאות "יש". מצד גדר הנברא, גם בשעת קיומו הוא אין ואפס, הוא אינו קיים, והימצאותו בפועל מתייחסת אך ורק לכוח האלוקי ש"מוציא" אותו כל רגע מחדש מאי-קיום לקיום.

זו נקודת הביאור של שער היחוד והאמונה בפירוש דברי הכתוב "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" - אין עוד שום מציאות מלבד

בפרק א' הובאה תורת הבעש"ט על הפסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים", שהדיבור האלוקי נצב תמיד ברקיע ומהווה אותו מחדש, וכך גם לגבי שאר הנבראים.

בפרק ב' ביאר רבנו הזקן את העניין על פי שכל. ונקודת העניין היא, שכאשר מדובר על פעולה של חידוש, הכוח המחדש צריך לפעול את החידוש באופן תמידי. ברגע שהכוח יפסיק לפעול - הפעולה גם היא תיפסק מיד.

בפרק זה מבאר אדמו"ר הזקן שהמסקנה העולה מיסוד זה היא - שגם עכשיו, לאחר שנברא העולם, הקב"ה יחיד ומיוחד ומלבדו אין עוד מציאות, כפשט לשון הכתוב שהובאה בתחילת פרק א' "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים.. אין עוד".

והנה אחרי הדברים והאמת האלה, כל משכיל על דבר יבין לאשורו, איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שבנפעל, המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש.

בפרקים הקודמים נתבאר, שמציאות הנברא תלויה תמיד בדבר ה' המהווה אותו בכל רגע מאין ליש, ואם דבר ה' יסתלק מהנברא לרגע אחד - הוא יחזור להיות אין ואפס ממש. בפרק זה מתבאר, שההבנה מה יקרה לנברא אילו הכוח האלוקי יסתלק ממנו בעתיד, מובילה למסקנה מהו גדרו של הנברא בהווה, בשעת קיומו: גם כאשר דבר ה' מהווה את

לזכות הרב מרדכי ורעייתו שיינא מנדלסון ומשפחתם שיחיו

עילוי נשמת

החסיד ר' שלום דובער
בן הרה"ח אברהם לויק ז"ל
נלב"ע ביום הולדתו
כ"ו כסלו תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

...

לזכות בנו שמואל
ורעייתו טליה

וצאצאיהם:
מוריה, אפרת, שלומית,
ריעות ושלום שלמה

סלון

לזכות

יוסף יצחק בן רישא
אסתר בת רבקה

מנחם מענדל בן אסתר

דבורה לאה בת רבקה יענטע

חיים אליעזר בן אסתר

חנה מיכלא בת סימה ברכה

אלכסנדר אהרון בן אסתר

אסתר הדסה בת מלכה

יוחנן בן רחל

לאה בת אסתר

ישראל מאיר בן שפרה

חנה בת אסתר

יוסף בן רחל

שיינא רחל בת אסתר

ומשפחותיהם שיחיו

הקב"ה. וזה שבפועל אנו רואים עולם ומלואו, אין זה עולם שקיים, אלא קיום דיבורו של הקב"ה. ומה שכל נברא נופעל נראה לנו ליש וממשות, זהו מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה' ורוח פיו שבנברא, אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו ממוצא פי ה' ורוח פיו, לא היה גשמיות הנברא וחומר וממשו נראה כלל לעינינו, כי הוא בטל במציאות ממש לגבי החיות והרוחניות שבו.

העובדה שלעינינו נראה כאילו הנברא הוא מציאות קיימת לעצמו, למרות שבאמת כל תוכן מציאותו הוא רק קיום דבר ה' – היא מפני "שאינו אנו משיגים ורואים" את הכוח האלוקי המלוכש בנברא ומהווה אותו בכל רגע מחדש; אבל אילו היינו יכולים לראות בעינינו את דבר ה' המהווה את הנברא, "לא היה גשמיות הנברא וחומר וממשו נראה כלל לעינינו" – הנברא לא היה נראה בעינינו למציאות בפני עצמו, אלא כל תפיסתנו והשגתנו היו בכוח האלוקי הפועל את הימצאות הנברא, שהוא תוכנו האמיתי של קיומו. והסיבה ש"אין אנו רואים" היא מפני ש"עיני בשר" לנו. חומר הבשר וההגשמה שבאדם, מסתירים על עיני שכלו ומונעים ממנו להבין ולהרגיש שישנו כוח אלוקי בנברא והוא כל מציאותו.

1. "אין הכוונה שהיה אין ואפס ממש כמו שהיה קודם הבריאה ממש. שהרי כתיב בתורה בראשית ברא אלקים.. (ו) אז היתה התחדשות הבריאה מאין ליש; אך מחמת גילוי אור חסדו וגדולתו ית' אין היש והחומר של כל הנבראים תופסים מקום כלל, רק בטל ונכלל במקורו כביטול זיו השמש בשמש שישנו במציאות רק שבטל וטפל לגמרי" (מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא עמ' שפ). כלומר: אין כוונת הדברים שעצם מציאות הנברא אינה קיימת, אלא הכוונה היא לתוכן המציאות שקיימת. הנברא הגשמי קיים בפועל, אבל תוכנו הוא "אין ואפס", וכלשון רבנו הזקן בתחילת הפרק "שכל נברא ויש, הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש", וכל המציאות שקיימת היא רק הקב"ה וציווי, כדלקמן.
2. מוסר על אדמו"ר הזקן, שקודם הסתלקותו אמר, שהוא רואה רק את דבר ה' שבדבר הגשמי שהוא מהותו האמיתית. והיינו שראה בעיניו את תוכנו האמיתי של ה"יש הנברא" (ראה אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ ח"א עמ' תצא).
3. ומפורסם פתגם הרבי מהר"ש, שבדברי אדמו"ר הזקן כאן "אילו ניתנה רשות לעין לראות" התכוון לראיית העין הטבעית בלי יגיעה בעבודת ה', אבל על ידי יגיעה מיוחדת בעבודת ה' בבירור וזיכרון הגוף ובהתבוננות בהעמקת הדעת בעניין ביטול העולם – יכול כל אחד ואחד לראות "בראיה מוחשית" וראיית עיני השכל, את האלוקות שבנבראים. ראה קובץ התמים חוברת ג' עמ' כז.
4. ראה שיחת הרבי זי"ע בשיעורים בספר התניא עמ' 856. וראה שם, שביאור זה נכון גם לפי המבואר בפרק ד' שהסיבה לכך "שאינו אנו משיגים ורואים" את הכוח האלוקי המלוכש בנברא היא מפני ההסתרה של מידת הגבורה. שהרי סוף סוף האדם הוא שכלי והיה עליו להבין בדעתו, עד

וממשיך ומפרט שני עניינים-שליבים במהות ביטול הנברא לכוח המהווה:
מאחר שמבלעדי הרוחניות היה אין ואפס ממש כמו קודם ששת ימי בראשית ממש.
ללא הכוח האלוקי המהווה, הנברא הוא אין ואפס; אם כן כל קיומו מתייחס לכוח המחדש, כמבואר לעיל.
ומוסיף ומבאר עוד:
והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו, הוא לבדו המוציא תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו, אם כן אפס בלעדו באמת.

מלבד ביאור זה ש"בלעדי הרוחניות" היה הנברא אין ואפס, מוסיף רבנו הזקן וכותב עניין נוסף: "הרוחניות השופע עליו", על הנברא, הוא לבדו קיים ו"אפס בלעדו". כלומר, הקשר של הנברא לכוח המהווה הוא לא רק שלילי – ש"מבלעדי הרוחניות" הנברא לא היה קיים, דבר המורה על כך שגם בשעת קיומו הוא בעצם איננו, אלא גם תוכן הנברא עצמו הוא רק זה שמוצא פי ה' "הוא לבדו המוציא תמיד מאפס ואין ליש": הדבר היחיד שקיים הוא הדיבור האלוקי, וגם התהוותו ותוכן קיומו של הנברא אינו אלא זה "שהוא לבדו" יתברך מהווה אותו בכל רגע, אם כן כל גדר מציאותו הוא התממשות הדיבור האלוקי, ולנברא אין שום מציאות עצמית – "אפס בלעדו".
ובכדי לבאר את מהות ביטול זה, ממשיך רבנו הזקן ומביא את המשל מאור השמש הכלול בשמש כדלקמן.

ביאור הדברים:
כפי שהוזכר לעיל, גם השלב הראשון בביטול הנברא, מה ש"בלעדי הרוחניות היה אין ואפס", מורה על גדרו האמיתי של הנברא – כיוון שללא הדיבור האלוקי הוא יחדל מלהתקיים, זאת אומרת שגם בשעת קיומו הוא "אין ואפס". לדוגמה, זה שהשמים תלויים תמיד בכוח האלוקי אין זה שבעצם ישנם שמים במציאות אלא שיש **תנאי** הכרחי לצורך קיומם – הם חייבים להיות קשורים תמיד לכוח האלוקי המקיים אותם; ההתהוות התמידית היא לא תנאי צדדי אלא היא מלמדת על **גדר מציאותו של הנברא** – הוא לא מציאות נוספת

שהדבר יורגש גם בלבו, שעל אף הצמצום המסתיר, האמת היא שהוא בטל לגמרי למקורו, ומדוע הוא אינו משיג זאת בטבעיות? על כך ישנו הביאור המוזכר כאן ש"עיני בשר" לנו זה מונע מהשכל "לראות" ולהבין את ביטול הנברא למקורו.

על הקב"ה אלא גם כעת הוא בעצם איננו וקיומו מתייחס רק לכוח המהווה.
הדבר דומה לאדם המביט במראה, שכל עוד הוא עומד מול המראה דמותו נראית בה, ומיד כאשר הוא הולך – נעלמת גם הדמות. מובן מאליו, שאין לומר שהדמות היא מציאות קיימת אלא שיש כמין "תנאי" לקיומה: צריך שמישהו יעמוד מול המראה ואז מציאות זו תתקיים... כל בר-דעת מבין, שמלכתחילה הדמות הנראית במראה אינה מציאות נוספת, אלא אך ורק השתקפות דמותו של האדם העומד מולה. ועל דרך זה בענייננו: העובדה שקיים העולם תלוי בכוח האלוקי מוכיחה שכל מציאותו מתייחסת לכוח האלוקי, ואילו עולם כדבר עצמאי הוא אין ואפס. אין דבר כזה.

אבל לאחר כל זאת, כאשר מתעמקים יותר בהבנת העניין, ביטול זה לבדו עדיין אינו מושלם. אמנם כל מציאות הנברא תלויה בכוח המהווה אותו ובלעדיו הוא איננו, אבל סוף סוף הנברא מתהווה מחוץ לכוח. ישנו ה"מקום", הדרגה, של המהווה; וישנו המקום של המתהווה, ובדקות דקות, דבר זה עצמו נחשב כצד של פירוד מהכוח המהווה. ובדוגמת המשתקפת במראה, שהיא אינה כלולה באדם אלא היא נראית מחוץ הימנו. אם כן, הרי בדקות דקות נתווספה עוד מציאות. אמנם הדמות אינה מציאות בפני עצמה אלא היא רק השתקפות דמותו של האדם, אבל אף על פי כן, מצד המקום בו משתקפת הדמות – יש כאן מציאות נוספת. האדם נמצא במקום אחד והדמות

משתקפת במקום אחר, ועצם ה"מיקום" השונה מבטא צד של מציאות עם תוכן עצמי. ישנו האדם עצמו; וישנה ההשתקפות שלו, הנפרדת ממנו בכך שהיא נראית במקום אחר ממקומו הוא.

5. משל זה אינו מכוון לגמרי לנמשל. לדמות במראה יש צד של "קירוב" לאדם העומד מולה, היא משקפת את דמותו. מה שאין כן הבריאה אינה השתקפות של הכוח האלוקי אלא מציאות שבאין ערוך נמוכה ממנו הנבראת מכוחו. אלא שתוכנה של התהוות זו אינו אלא התממשות הכוח המהווה, בדוגמת הדמות הנראית במראה שאין לה שום תוכן עצמי כלל.

על כך מוסיף רבנו הזקן ואומר, שמלבד זאת ש"בלעדי הרוחניות" הנברא אינו קיים, הרי יותר מכך: כל תוכנו של הנברא הוא רק זה ש"הוא לבדו המוציא תמיד מאפס ואין ליש". דבר זה קשור לכך שהנברא כלול ונמצא בתוך הכוח עצמו (כדלקמן). כיוון שהתהוות היא ב"מקום" המקור עצמו, זאת אומרת שלנברא אין מקום משלו עם תוכן עצמי משלו, אלא אין לו מציאות כלל, גם לא בדקות דקות. כל תוכנו אינו אלא התממשות הדיבור האלוקי.

ובכדי לבאר את משמעות עניין זה, מביא אדמו"ר הזקן משל מאור השמש, שגם בו ישנם שני השליבים הללו: ישנו האור כפי שהוא כלול במקורו, גוף השמש. בשלב זה האור בטל במציאות לגמרי ואין לו שום תוכן עצמי; ויש כפי שהאור מתפשט ומאיר בחלל העולם מחוץ לשמש, שאז הוא נעשה "מציאות של אור".

והמשל לזה הוא, אור השמש המאיר לארץ ולדרים, שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם.

האור הנראה לנו הוא אור השמש המאיר מחוץ לשמש, בחלל העולם. רק בשלב זה האור "נראה לעין כל".

והנה, זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו גם כן בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם מתפשט ומאיר למרחוק כל כך, כל שכן שיוכל להאיר במקומו ממש.

אמנם האור שאנו רואים הוא רק האור המתפשט מחוץ לשמש, אבל בהכרח לומר שגם בגוף כדור השמש עצמו יש אור. והטעם: "שאם מתפשט ומאיר למרחוק כל

כך", אם הארת השמש מתפשטת מחוץ הימנה, רחוק מהמקור, "כל שכן שיוכל להאיר במקומו ממש". כיוון שהסיבה היחידה למציאות האור בחלל העולם היא השמש, השכל מחייב לומר שכבר בשמש עצמה, שהיא המקור היחיד לאור, נעשית התהוות האור.

ליתר ביאור: בפעולה של "יש מיש" הכוח הפועל אינו המקור היחיד של הפעולה. האומן היוצר כלי משנה רק את צורתו, אולם עצם החומר של הכלי הוא מציאות בפני עצמו. לכן, בשביל שתיעשה

הפעולה, הכוח של האומן מתלבש במציאות שמחוץ הימנו, בחומר הגלם, ושם נעשית הפעולה. מה שאין כן בפעולה של "יש מאין", שהכוח הפועל הוא המקור היחיד לכל מציאות ה"יש" – בהכרח שכבר ב"מקום" ודרגת הכוח ישנה הפעולה. השלמות של הפועל קיימת כבר בדרגת הכוח (שהרי למעלה "אין כוח חסר פועל").

וזהו תוכן המשל של אור השמש: כיוון שהמקור היחיד למציאות האור הוא השמש, בהכרח לומר שכבר במקור, בשמש עצמה, ישנו האור בפועל. שהרי אם המקור עצמו אינו סיבה מספקת להימצאות האור בתוכו, מהיכן נתהווה האור אחר כך, כאשר המקור מתרחק? וכי ישנו גורם אחר בחלל העולם שהוא זה שמהווה את האור? בהכרח לומר, שכיוון שהסיבה להתהוות האור קיימת בשלמות במקור, אם כן התהוות האור היא כבר במקור עצמו, "בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים".

וחשוב להבהיר: "אור הכלול בשמש" אין משמעותו רק יכולת להאיר, אלא שבגוף השמש ישנה מציאות של אור ממש, וכלשון אדמו"ר הזקן "זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו גם כן בגוף וחומר כדור השמש".

אלא שכאן יכולה להתעורר השאלה לאידך גיסא: הרי שמש ואור הם שתי מציאויות שונות. השמש היא מציאות עצמית, מאור, ואילו האור הוא הארה והתפשטות בלבד.

אם כן איך ייתכן שבתוך השמש יהיה כלול אור? איך שייך שבתוך השמש תהיה מציאות שאינה שמש?

התשובה לכך היא, שאכן האור כפי שהוא כלול במקורו, בשמש, הוא אינו מציאות נפרדת מהשמש אלא כל מציאותו אינה אלא זה שהוא במקורו, במאור.

והביאור: האור שמחוץ לשמש, הוא דבר נוסף על מציאות השמש – על ידי אור זה חלל העולם נעשה מאור, אם כן האור הוא מושג נוסף על המאור. עצם העובדה שהשמש נמצאת ב"מקומה" היא והאור ב"מקומו" הוא, זאת אומרת שברקות דקות ניתן לומר שיש לאור תוכן עצמי משלו. מה שאין כן האור שבתוך השמש עצמה הוא אמנם חידוש ביחס למאור, לשמש, שהרי אור הוא מציאות

אחרת ממאור, אבל חידוש זה אינו דבר נוסף על מציאות השמש אלא זה חידוש בה עצמה – על ידי כך השמש עצמה מאירה. לאור זה אין שום תוכן עצמי משלו אלא כל עניינו הוא רק זה שעל ידו המאור אינו רק מקור לאור, אלא הוא עצמו מאיר בגלוי, בפועל⁶.

אם כן שני הדברים אמת: מצד אחד, עצם המציאות של האור מתהווה כבר במקור, בשמש עצמה; אבל מצד שני, כאשר האור נמצא במקור הוא בטל לגמרי, וכל תוכנו אינו אלא שהמאור מאיר בגלוי. האור הכלול במאור אינו מציאות שאינה שמש, אלא כל מה שישנו הוא המאור בלבד⁷.

וכפי שממשיך אדמו"ר הזקן ומבאר את גודל ביטולו של האור בהיותו כלול במקורו, השמש:

רק ששם במקומו ממש, נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש, כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה.

כאשר האור נמצא "במקומו ממש" של השמש, האור "בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש" ואין שום צד של מציאות המפריד בין האור והשמש – גם מקום האור הוא באותו המקום של השמש.

וממשיך ומבאר, שביטול האור לשמש בהיותו בתוך השמש אינו רק מפני שהאור הנחות נמצא באותו המקום של השמש הנעלית, אלא השמש "הוא מקור האור והזיו הזה", וכאשר דבר נמצא במקורו הוא – הביטול הוא בעצם המציאות, "אין ואפס ממש".

6. ובדוגמת חפץ הנמצא במקום חשוך, שכאשר המקום נעשה מאור, התוספת שנעשית אינה במציאות שמחוץ ממנו אלא בו עצמו – הוא עצמו גלוי ונראה (בשונה מהדמות המשתקפת במראה, שהתוספת שבהשתקפות זו אינה באדם עצמו אלא במקום אחר, במראה).

7. כלומר: מצד אחד, האור במאור הוא התהוות של דבר חדש שאינו מאור, וכלשון אדמו"ר הזקן בפרק ו' "התהוות האור מהשמש בתוך גוף כדור השמש עצמו" (ובמאמרי חסידות נוספים מובא הלשון, ש"המאור מהווה בעצמו אור" – ראה ספר המאמרים תש"ג עמ' 164); ומצד שני, כיוון שגם "מיקומו" של האור הוא בתוך מקורו וכל גדר מציאותו הוא רק העובדה שהוא מתהווה ממקורו – הרי זה נחשב שאין כאן שום מציאות מלבד המאור עצמו. "אפס בלעדיו".

במציאות, נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת.

בהיות האור בחלל העולם, מחוץ למקורו, אף על פי שגם אז השמש היא המקור היחיד למציאותו, מכל מקום הוא נראה כ"יש", כמציאות עם תוכן עצמי. ואין זה רק שלעניינו נרמה כך, אלא נופל עליו "שם יש באמת". כיוון שהמקום בו נמצא האור שונה ונבדל מהמקום בו נמצא המקור, השמש, אם כן ברקות דקות ישנה מציאות נוספת על המקור, עד שניתן להבדיל ולחלק את הדברים לשני מושגים: השמש עצמה; והאור המתפשט מחוץ הימנה ומאיר את חלל העולם, שהוא בבחינת "יש באמת"⁸.

מה שאין כן כשהוא במקורו בגוף השמש, אין נופל עליו שם יש כלל, רק שם אין ואפס. כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש, שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר, ואפס בלעדיו.

בהיות האור כלול במקורו ההרגשה שלו היא "שאינו מאיר שם רק מקורו לבדו הוא גוף השמש המאיר" – כל המציאות אינה אלא המקור וכל תוכנו של האור אינו אלא שהמקור מאיר⁹; אם כן "אפס בלעדיו" – מלבד המקור אין שום דבר אחר, אפילו לא מקום אחר.

■ ■ ■

עד כאן נתבאר באריכות המשל מאור השמש שבו מתבארים שני המצבים – האור הכלול בשמש, והאור המתפשט מחוץ הימנה, ואת ההבדל ביניהם בדרגת הביטול. כעת ממשיך אדמו"ר הזקן לבאר את העניין כפי שהוא בנמשל, שהוא היחס בין

8. יש להעיר, שכרוב מאמרי החסידות, האור כפי שהוא מחוץ למקור נקרא "אין" ובטל למקורו, כיוון שאין לו שום קיום עצמו וכל קיומו, הוא מצד מקורו השמש. אולם כאן מחשיב רבנו הזקן את האור המאיר במקום אחר, בחלל העולם, כ"יש באמת". ולהעיר ממאמרי אדמו"ר האמצעי דלעיל הערה 1, שם כתב שכאשר "יוסר ההסתר והצמצומים דשם אלקים", העולם יהיה קיים במציאות, "רק שלא היה דבר נפרד בפני עצמו כלל, כי אם בטלים בתכלית הביטול כביטול זיו השמש כו". ומשמע, שברקות דקות מציאות האור שמחוץ לשמש היא "דבר נפרד בפני עצמו".

9. וכפי שנתבאר לעיל, שבשמש לא תיתכן מציאות שאינה שמש.

כמבואר במאמרי חסידות, שבביטול דבר כלפי דבר אחר ייתכנו שני אופנים:

(א) ביטול של דבר אחד כלפי דבר אחר נעלה ומובדל ממנו, ועל דרך "שרגא בטיהרא מאי אהני". שני אורות אלה, אור הצהרים ואור הנר, הם שונים ונפרדים זה מזה ואינם נובעים זה מזה. אלא שכאשר נעמיד את אור הנר באור השמש בצהרי היום, אור הנר יתבטל לחלוטין ויהיה חסר משמעות לגמרי.

אבל למרות גודל הביטול, זהו ביטול של העדר תפיסת מקום בלבד ולא ניתן לומר על כך שזהו "ביטול במציאות". אור

הנר ביחס לאור הצהרים אין לו שום משמעות, הוא חסר חשיבות לגמרי, אבל מכל מקום הוא מושג כשלעצמו. יש מושג אחד שנקרא אור הצהרים, ויש מושג אחר שנקרא אור הנר. הם שני מושגים נבדלים, אלא שאחד מהם אינו תופס מקום לגבי השני הנעלה וחשוב ממנו לאין ערוך.

(ב) ביטול של דבר לגבי מקורו. ועל דרך הנידון

דין, ביטול האור ביחס לגוף השמש, שהוא מקור האור. ביטול זה נעלה הרבה יותר מהביטול הקודם. אין זה רק העדר תפיסת מקום של האור ביחס לשמש, שהשמש היא מציאות גדולה וחזקה יותר מהאור, אלא סיבת הביטול היא בגלל שהשמש היא מקור האור, ומבלעדי המקור אין לאור שום מציאות. וכאשר האור מרגיש עניין זה – הביטול הוא בעצם המציאות.

ובביטול זה עצמו של האור לגבי מקורו ישנן שתי דרגות: יש את האור כפי שהוא בתוך מקורו, שאז גם ה"מיקום" שלו קשור למקור ואין לו שום תוכן עצמי משלו. נרגש בו שכל עניינו אינו אלא שהמקור מאיר בגלוי, והדבר היחיד שקיים הוא המקור, ומלבד זאת אין שום מושג אחר; ויש את האור כפי שהוא מחוץ למקור, שעצם הארתו בחלל העולם מחוץ למקורו נותן לו תוכן משלו וברקות דקות הוא נחשב ל"יש", כפי שממשיך ומבאר:

שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש, רק בחלל העולם תחת כל השמים ועל הארץ, שאין כאן גוף כדור השמש

מציאות הנבראים למקורם, הוא דבר ה' המהווה אותם.

וכדברים האלה ממש בדמותם כצלמים, הם כל הברואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם, והם עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש.

הנחת היסוד היא, שהיחס של הנבראים אל השפע האלוקי המהווה אותם, הוא בדוגמת היחס בין אור השמש והשמש¹⁰. כשם שהשמש היא המקור היחיד לזיו המתפשט ממנה, כך דבר ה' הוא המקור היחיד למציאות הנבראים. הוא זה ש"מוציאם מאין ליש". ועניין זה, שעצם מציאות הנבראים מחדשת מאין ליש, הוא ההכרח לכך שהם כלולים במקורם כמו אור השמש בתוך השמש, כפי שממשיך ומבאר:

ולכן הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש, ואינו נקרא בשם יש כלל כשהוא במקורו, רק תחת השמים שאין שם מקורו. כשם שבמשל אור השמש, המקור היחיד של מציאות האור הוא השמש ולכן בהכרח שהאור קיים כבר במקור עצמו, בשמש, כך גם הנבראים, שהמקור היחיד לכל עצם מציאותם

הוא הכוח האלוקי, כלולים במקורם, בכוח המהווה אותם, והם בטלים במציאות לגביהם.

אמנם, כשם שבמשל, באור השמש, ישנם שני המצבים: האור כפי שהוא כלול במקור, בגוף השמש, שאז הוא ב"בטל במציאות ונחשב לאין

10. אין כוונת הדברים שהנבראים הם "התפשטות" מהבורא ח"ו כמו זיו שמתפשט מהשמש; האור המתפשט הוא מגוף מהות השמש וכל תוכנו הוא התגלות מקורו ולכן הוא מעין מקורו, מה שאין כן תוכנם של הנבראים הוא לא התגלות הבורא; הנבראים הם התחשויות דבר חדש לגמרי ואין להם שום צד של קירוב לבורא. אם כן ההשוואה בתניא כאן בין הנבראים לאור המתפשט מהשמש היא רק בנוגע לעניין הביטול של הנבראים: כשם שהשמש היא המקור היחיד למציאות הזיו ולכן הוא כלול במקורו ובטל אליו לחלוטין - כך גם הנבראים: המקור היחיד למציאותם הוא הבורא, ולכן הם מתהווים בתוך הכוח המהווה והם בטלים אליו לגמרי, כדלקמן. ראה המשך תרס"ו עמ' קלט. וראה גם בספר המאמרים מלוקט ח"ד עמ' קטו-ז.

11. לכן פרק ג' פותח במילים "והנה אחר הדברים והאמת האלה", והיינו לאחר שנתבאר בפרקים א'-ב' שהנבראים הם מחדשים מאין ליש, ממילא תובן המסקנה המבוארת בפרק ג' שהנברא כלול בתוך מקורו ובטל במציאות אליו.

ואפס ממש ואינו נקרא בשם יש כלל"; והאור כפי שהוא "תחת השמים שאין שם מקורו", שאז הוא מקבל גדר של מציאות ו"נקרא בשם יש", כך גם בנוגע לנבראים, שיש בהם שתי דרגות-מצבים אלו: המצב כפי שהוא מצד גוף עניין ההתהוות, שהנבראים כלולים במקורם הוא דבר ה' המהווה את עצם מציאותם, והם בביטול מוחלט לגבי כנ"ל; ובנוסף לכך, ישנו המצב כפי שהוא מורגש בנבראים שהם מציאות "יש" מחוץ למקור.

כפי שממשיך ומבאר, שעניין זה שבאור מה שהוא "נקרא בשם יש" . תחת השמים שאין שם מקורו", קיים גם אצל הנבראים:

כך כל הברואים אין נופל עליהם שם יש כלל אלא לעיני בשר שלנו, שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור שהוא רוח ה' המהווה אותם. ולכן נראה לעינינו, גשמיות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש גמור, כמו שנראה אור השמש יש גמור כשאנו במקורו.

אכן המצב האמיתי של הנבראים הוא שהם כלולים במקורם כנ"ל; אולם אחר כך ישנו המצב כפי שהוא בהרגשת הנבראים את עצמם שהם מציאות "יש". כפי שנתבאר לעיל, כיוון ש"עיני בשר" לנו, אין אנו רואים את הכוח האלוקי המהווה את הנברא מאין ליש,

ולכן לגבינו מציאות הנבראים נראית כ"יש גמור, כמו שנראה אור השמש יש גמור כשאנו במקורו".

רק שבזה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה, שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ליש גמור, מה שאין כן כל הברואים הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר ולמה אינן בטלים במציאות למקורם.

על ההשוואה בין שני המצבים באור השמש (האור כפי שהוא כלול במקור והאור כפי שהוא מחוץ הימנו), לבין שני המצבים בנבראים (כפי שהם מצד האמת, וכפי שהם בהרגשתם), מקשה אדמו"ר הזקן שלכאורה המשל אינו דומה לנמשל.

במשל, שני המצבים באור הם שני מצבים אמיתיים: ישנו אור בתוך השמש, וישנו אור מחוץ לשמש. לשמש יש תחום עד היכן היא מתפשטת, וגם במקום שכלה תחומה והיא עצמה אכן אינה נמצאת בו - האור מתפשט שם. אם כן ישנו מושג

אמיתי של אור המאיר מחוץ לשמש; מה שאין כן בנמשל, החלוקה בין שני המצבים אינה חלוקה אמיתית לכאורה. האמת היא כמו המצב הראשון, ש"הברואים הם במקורם תמיד"; ורק מפני "שאין המקור נראה לעיני בשר", לכן בהרגשתנו הנברא אינו כלול במקורו. ולכאורה, מכיוון שהמציאות האמיתית היא שהנברא כלול במקורו, אם כן מדוע הוא אינו בטל?

העובדה שהנברא אינו רואה את האמת, אינה סיבה מספקת לכך שהוא לא יתבטל. ביטולו של דבר הכלול במקורו אינו מפני שהוא רואה, או משיג ומרגיש משהו שלמעלה ממנו ואילו הוא מתבטל, אלא הביטול הוא גדר מציאותו. כאשר הוא כלול במקורו כל תוכן מציאותו הוא רק זה שהוא מתהווה מהמקור, אם כן נשאלת השאלה "למה אינן בטלים במציאות?"

במילים אחרות: כל מציאות הנברא אינה אלא כפי שהוא כלול ברבר ה', ואילו נברא כמציאות בפני עצמו אינו קיים כלל (בשונה מזיו השמש, שישנו מקום בו הזיו קיים והשמש איננה שם). ועל כך תמה רבנו הזקן: כיצד ייתכן שאנו רואים את העולם כמציאות "יש", הרי עולם כזה לכאורה אינו קיים כלל? כל מציאות הנברא היא רק זה שהוא כלול בתוך מקורו, אם כן הדרך היחידה "לראות" אותו היא כאשר רואים אותו כפי שהוא כלול במקור ובטל במציאות לגביו. ואם מאיזושהי סיבה

המקור עצמו אינו נראה, אין זה טעם לכך שהדבר הכלול בו יראה פתאום כמציאות בפני עצמו, שהרי דבר כזה אינו קיים כלל. וזה תוכן השאלה "למה אינן בטלים במציאות?"

ומסיים אדמו"ר הזקן את הפרק:

אך להבין זה צריך להקדים:

הקושיא נשאר פתוחה עד לסיום הביאור על ידי הקדמת הדברים שיתבארו בפרקים הבאים.

בהקשר זה ישנו פתגם חסידי נאה:

מפורסם, שחסידים לא הרבו ללמוד ספרי חקירה. הטעם לכך הוא, מפני שאדם עלול להכניס ראשו בשקלא-וטריא בענייני אמונה, ואולי השאלות יתפסו מקום במוחו יותר מהתירוצים. וכך אמרו חסידים: הלומד בספרי חקירה, עלול להירדם לפני הבנת התירוצים לאשורו, וכך יעבור עליו לילה עם קושיא בענייני אמונה...

אבל את הפרק הזה חתם אדמו"ר הזקן עם קושיא. ולכאורה הרי קיים החשש שמא הלומד לא יסיים ללמוד את התירוצים ובינתיים הוא יסתובב כמה ימים עם קושיא? אך התירוצ פשוט: תלוי מהי הקושיא. אם הקושיא היא על הקשור למציאות הבורא - ח"ו ללכת כך לישון; אבל אם הקושיא היא הפוכה, כיצד ייתכן שהעולם נראה ל"יש", הרי האמת היא שהוא בטל במציאות - אזי לא יזיק להתהלך כמה ימים עם הרושם של קושיא זו...

בפרק זה לא צירפנו את ה"עיונים" העשירים לפרק וחלק מההערות, הם יופיעו בספר החדש בע"ה

"נודע לכל באי שערי אור תורת אמת, שהיה יוצא מפורש מפי קודש עליון כבוד אדוני אבי מורי ורבי (אדמו"ר הזקן) ז"ל בכל דרשותיו מדי שבת בשבתו בכל ימי חיים חיותו, ברבים וביחידות ליחידי סגולה - הכל היה לקבוע אחדות השם הפשוטה במוח ולב כל אחד כפי אשר יוכל שאת בכל חד לפום שעורא דיליה, בפנים מסבירות ומאירות בנפש השומע ומקבל"

הקדמת אדמו"ר האמצעי לספר 'אמרי בינה'

מאה שנה ל'המשך' הגדול של מאמרי חב"ד

"בשעה שהקדימו - תרע"ב"

סקירה כללית

הרב דוד אולידורט

עד שבשנת תשל"ז נפל דבר, ובהתוועדות י"ט כסלו הורה להדפיסו תוך כדי אמירת דברי מסתורין בדבר גודל האחריות שבדבר (ראה בעמוד 14). הספר נדפס בשלושה כרכים עבים, החלק הראשון - דרושי תרע"ב-תרע"ד, החלק השני דרושי תרע"ה-תרע"ו, והחלק השלישי - החלק שלא נאמר.

במהדורה החדשה שיצאה לאור בשנת תשנ"ב, נדפסה בסוף הכרך הראשון סקירה ארוכה ובה תיאור כתבי היד וצורת הכתיבה של ההמשך, ובסוף החלק השלישי מובאת תמצית כללית של ההמשך ('תוכן קצר') המסייעת מאוד ללומדים.

מאז שיצא ההמשך לאור עולם הריהו"ה הוויות דאביי ורבא" של לומדי החסידות, בעיקר המתקדמים שביניהם, שכן עיקרי ויסודי תורת חסידות חב"ד מתבארים בו בצורה ברורה ומסודרת באופן יוצא מן הכלל שלא מצינו כמותו בספרים אחרים. בהמשך זה מסביר ומבאר את כללות עניני ההשכלה והעבודה שבחסידות, בשפה ברורה וכשולחן הערוך, עד שכל סוגיא וסוגיא מתבררת ומתלבנת על בוריה.

דרכו של רבינו הרש"ב בכתיבת דרושי חסידות היתה להעתיק מכתבי אבותיו הקדושים, אביו אדמו"ר מהר"ש, זקנו אדמו"ר הצמח צדק, ואביו זקנו אדמו"ר האמצעי, אלא שסידר ובידר וליבן את הענינים לפי דרכו שלו, והוסיף עליהם תוספת מרובה על העיקר, עד שיצא דבר חדש ברמות מאמריו ודרושו.

באופן בולט ניכר ענין זה בהמשך שלפנינו, שבו יגע ביגיעה רבה ועצומה לכתוב ולהגיה את הדברים כמה וכמה פעמים, בתוספת חלוקה

כ"ק אדמו"ר הרש"ב - רבי שלום דובער, החמישי בשושלת חב"ד, ידוע במאמרי החסידות הרבים שכתב ואמר וכבהירות וסדר כללי שהכניס בנושאי החסידות. את מאמריו לומדים בישיבות חב"ד ברוב הסדרים הרשמיים של לימודי החסידות. גולת הכותרת של דרושי אדמו"ר הרש"ב הוא ללא ספק ההמשך הידוע "בשעה שהקדימו - תרע"ב".

המשך תרע"ב הוא החיבור הגדול ביותר בתורת החסידות מפרי עטם של אדמו"רי חב"ד, המכיל 'המשך' (חטיבה אחת) של קמ"ד דרושי חסידות שנאמרו מחג השבועות שנת תרע"ב עד פ' וירא שנת תרע"ו. את מאמרים אלו כתב הרש"ב בעצמו ואחר כך אמרם ברבים מלבד חלק נכבד שלא נאמר ורק נכתב.

בהמשך זה נתבארו עיקרי ויסודי תורת חסידות חב"ד בצורה ואופן מיוחדים שאין דומה להם. בנו של הרבי הרש"ב, הרבי הריי"צ, באחת משיחותיו מתאר באריכות איך שבהמשך תרע"ב התחילה תקופה חדשה וכל הענינים העמוקים שבחסידות נתבארו בו בהרחבה כמו דברים מוחשיים ביותר.

ה'המשך' הארוך הנוסף משנת תרס"ו נחשב אף הוא ליסודי ועיקרי מאוד (ראה באריכות בגליון מעיינותיך מס' 27) אולם בהמשך תרע"ב ישנם "גדולות ונפלאות" באורכו ובתוכנו לגבי שאר ההמשכים, אפילו בערך ל'נפלאות" שבהמשך תרס"ו (מדברי הרבי זי"ע).

עד דורנו היה חלק קטן של ההמשך נפוץ בהעתקות. והרבי זי"ע, עוד בחיי חותנו הרבי הריי"צ, היה אחראי על הדפסת ספרי חסידות וחפץ מאוד להדפיס המשך זה. מסיבות שונות נמנע מכך

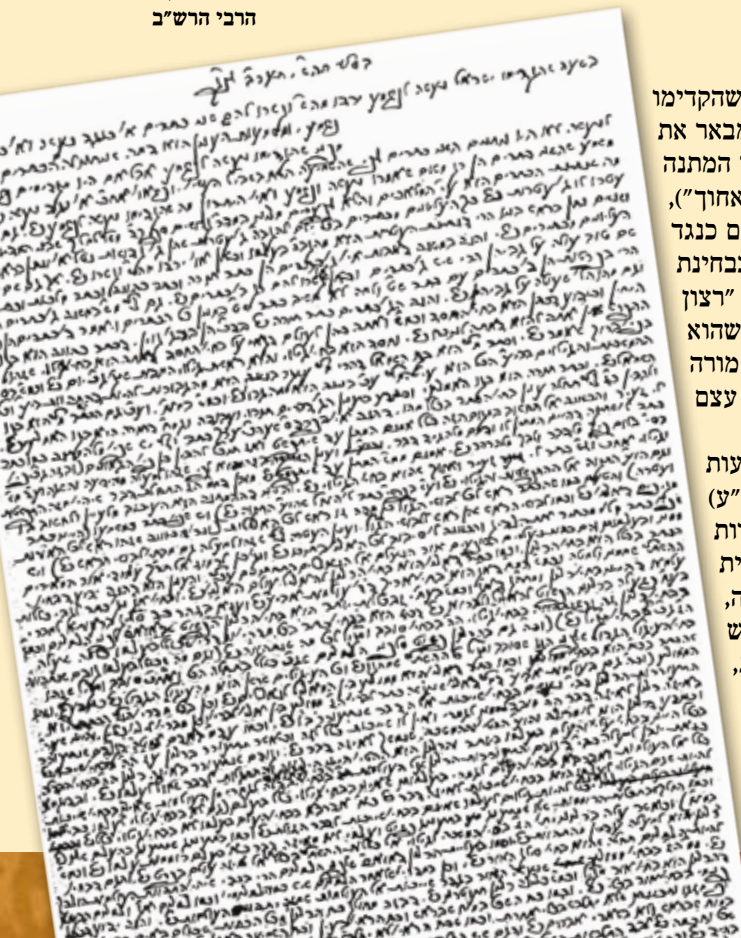
גודל מעלת עבודת ישראל בעסק התורה והמצוות, שעל ידה ממשכים ממדריגה שלמעלה אפילו ממדרגת המקיף העליון שבכתר, מבחינת עצמותו ומהותו ממש. ובעיקר - ע"י העבודה דקבלת עול וביטוש וזיכוך החומר, שע"י"ז מהפכים את החושך לאור, שזה מגלה אשר באמת הצמצום אינו מסתיר ומעלים לגבי עצמותו יתברך.

בחלק הרביעי (מד"ה וידבר אלקים תרע"ה עד סוף החלק שנאמר) ממשיך לבאר ענין ההעלאה של התחתון והפיכת החושך לאור, על פי ביאור הכתוב "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", שזהו ענין "דעת עליון" ו"דעת תחתון", וחיבור שניהם.

בחלק החמישי (חלקו הראשון של החלק שלא נאמר) ממשיך להסביר הבנה עמוקה יותר בלשון הכתוב "אין עוד", אופן אחד שבענין "יחוד ה' ואלקים" ו"הפיכת החושך לאור".

ובחלק הששי (חלקו השני של החלק שלא נאמר) מתחיל לבאר את החידוש בתורה ע"י עבודת ישראל וענין יחודא עילאה ויחודא תתאה באופן אחר, כפי שהוא "מלמעלה למטה".

התחלת המשך תרע"ב
בכתב יד קודשו של
הרבי הרש"ב

לפרקים, ו"קיצורים" לכל פרק ופרק, כדי להקל על הלומדים.

כמו בעוד המשכים שכתבו אדמו"רי חב"ד, גוף ה'המשך' נכתב בנפרד מההתחלות והסיומים של כל מאמר. חלקו העיקרי של ההמשך נכתב ברציפות, לפני אמירת המאמרים, בלי ההתחלות והסיומים של המאמרים, ואחרי אמירת המאמרים בשבתות וימים טובים, רשם הרבי "התחלה" ו"סיום" לכל מאמר (הקשורים לפרשת השבוע שבו נאמר המאמר), וכן הוסיף הגהות. לאחר החלוקה נמצאו בו 144 מאמרים, שנסמנו ע"י רבינו במספר סידורי. לאחר זמן נמסר כל זה ל"מעתיק" שיעתיק ויסדר הכל במקום אחד, ואז עבר רבינו על ההעתקה והוסיף עוד הגהות ובאותה תקופה גם כתב את הקיצורים לכל פרק ופרק. אולם עבודה זו של חלוקת המאמרים לפרקים וכתיבת הקיצורים לא נגמרה ע"י אדמו"ר הרש"ב וישנם פרקים וקיצורים רק עד המאמר של פרשת תרומה תרע"ה. (ומלבד כל זה ישנו, כנ"ל, חלק ארוך שנכתב ו"לא נאמר"). למעשה התחיל הרבי בכתיבת הדרוש בשנת תער"ב והמשיך בהגהתו עד סוף ימיו ממש בשנת תר"פ.

ההמשך נחלק לשש חטיבות כלליות:
בחלק הראשון (ממאמר ד"ה בשעה שהקדימו תער"ב עד ד"ה ולא יכול יוסף תער"ג) מבאר את ענין שלושת הפירושים שב"כתר": לשון המתנה ושתיקה (כמ"ש באיוב "כתר לי זעיר ואחור"), לשון עטרה, ולשון "סיבוב" והקפה, שהם כנגד ג' מדרגות בספירת הכתר: כתור שבבחינת סיבוב הוא מקיף הקרוב שהוא בחינת "רצון גלוי", לשון עטרה הוא מקיף רחוק יותר שהוא בחינת "רצון נעלם", ולשון שתיקה מורה על המקיף העליון ביותר שהוא בחינת עצם הרצון שאינו בא לידי גילוי כלל.

בחלק השני (מד"ה ועשית חג שבועות תער"ג עד ד"ה וה' אמר המכסה תרד"ע) מבאר כיצד דוקא ע"י קיום התורה והמצוות ע"י ישראל נמשך ממדריגה הכי נעלית הנ"ל שבכתר, בחינת מוחא סתימאה, שעיקר המשכחה הוא ע"י המסירת נפש בתוך ההעלם וההסתר דומן הגלות, ותתגלה לעתיד לבוא.

בחלק השלישי (מד"ה ואהיה אצלו אמון תרד"ע עד ד"ה וידבר גו' במדבר תרע"ה) ממשיך לבאר בעומק יותר

הכנות הרבי הרש"ב לאמירת ההמשך שיחה מרתקת מבנו הרבי הרי"צ

בשיחות הרבי הרי"צ מצאנו קטע ארוך ומיוחד מאוד על ההכנות לאמירת ההמשך ועל האווירה שהשרה סביבו הרבי הרש"ב:

"כל העולם החסידי-משכילי ציין את אבי כגאון בהשכלה של חסידות. החסיד מורי הרשב"ץ נ"ע קרא לאבי: "הרמב"ם של חסידות", שכן, כל ענין הוא אצל אבי הלכה קבועה ומסודרת עם כל הסברו של הענין, דבר דבר על אופנו. כל מאמר חסידות בודד מהווה אצל אבי מעיין של ים החכמה, מסכת שלמה. כל מאמר חסידות שאמר, כל מאמר חסידות שכתב, היה חוויה מיוחדת אצל אבי.

המאמר שהיה אבי אומר ביום ששי לפני קבלת שבת, לא זו בלבד שה"חזור" הרב ר' אהרן ז"ל היה חוזר עליו לפני האורחים שבאו לשבת, היו גם חוזרים עליו מספר גדול של "יושבים" שהיו אז בלויבאוויטש.

הסדר היה, שביום שני היה כבר הכתב של המאמר, ה"יושבים" למדו את המאמר בעיון, ואצל זקני החסידים - היה תוכן מאמר החסידות של שבת, נושא הדיבור במשך כל השבוע...

אלה שזכו להכיר את אבי ולשמוע ממנו חסידות ושיחות שמחת תורה או י"ט כסלו, יודעים, איזו אהבה בלתי מוגבלת היתה לאבי כלפי לומדי חסידות ועוסקים בעבודה שבלב, וברצון רב היה עוזר להם לעלות בהשגה ובעבודה.

■ ■ ■

בחורף תער"ב היה אבי במנטון [שבצרפת]. במשך השבועות האחרים של שהותו במענטאן, הספיק לנוח היטב, ומצב בריאותו הוטב במדה משמעותית. בלוחותי את אבי בנסיעה זו, מלויבאוויטש עד ורשה, אמר לי אבי, שהוא מקווה, שבהיותו במנטון, יהיה לו זמן מספיק, להרהר בענין עמוק חדש בחסידות. במשך שמונה עשר השנים, מחורף תרנ"ד עד חורף תרע"ב, התרחבה מאד ב"ה תורת החסידות, והרבה ענינים הוסברו בהרחבה.

אלה שמכירים עניני החסידות הנידונים בהרחבה ובבהירות רבה במאמרי שנות תרס"ו, ס"ז, ס"ח, תרס"ט, ההמשכים הידועים בשנים עת"ר, תרע"א, אחד עשר המאמרים של המשך יום טוב של ראש השנה תער"ב - נוכחים לדעת שהחל משנת תרס"ו

החלה תקופה חדשה בהתרחבות תורת החסידות. ששת השנים תרס"ו-תרע"ב - העשירו את תורת החסידות בבעלי כשרון יסודיים ובעלי עבודה. ברשימותיו של אדמו"ר האמצעי - שכפי הנראה כתב בשנותיו הצעירות - ישנו ביטוי "ועל דרך צחות יש לומר". בדרך צחות יש לומר על התרחבות החסידות ועבודת החסידים משנת תרס"ו עד תרע"ב, את המאמר "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית". תורת החסידות עשתה חסידים מלידה לחסידי אמת, וחסידי הפכו חסידות כתובה לחסידות חיה.

במשך שמונה עשרה השנים תרנ"ד-תרע"ב, הועמדו ענין החסידות, לימוד החסידות ועבודת החסידות, על הגובה הנכון והמתאים.

■ ■ ■

באחד ממכתביו אלי ממנטון, כתב לי אבי, שהוא ב"ה שבע רצון, השי"ת מילא רצוני, ותקוותו - שהביע אותה בנסענו מלויבאוויטש לורשה, ואשר שאלתי אותו על כך באחד ממכתביו - באה מהכוח אל הפועל. למותר לומר שהיתה לי תשוקה עזה לדעת מה הוא הענין החדש בחסידות שאבי עוסק בו, אך מאידך חשבתי שבאמת לא צריכים לרצות לדעת דברים כאלה.

כשבאתי למנטון לשבת פרשת וארא ר"ח שבט, מצאתי את אבי במצב רוח מרומם ושבע רצון, חשתי שרוממות הרוח ושביעת הרצון, באות מעבודה בחסידות שהסבה לו עונג רב.

בסעודת פורים היתה התוועדות חזקה. אבי הסביר שלומדי חסידות יכולים להגיע להשגות העמוקות ביותר במוחש ממש. תוכן הנושא של אותה שיחה היה, שכל אחד יכול לומר "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב", כל יהודי יכול להגיע להיות "מרכבה" לאלקות, כמו האבות שאברהם היו קדושים ומוברלים מעניני העולם.

בשיחה עמוקה ורחבה הסביר אבי ששעבוד המוחין לאלקות הוא עונג נפלא. כשמתעמקים - אומר אבי - בהעמקת הדעת בהשגה של השכלה בענין של חסידות - חשים באויר גן עדן.

עשר שעות בעיניים פתוחות בעולם אחר

סיפור מופלא זה כותב הרבי זי"ע ברשימותיו ממה ששמע מחותנו הרבי הרי"צ (מזמן שהיה עם אביו הרבי הרש"ב):

"בהיותנו בווין [ווניה] וחדרינו היו זה אצל זה ודלת פתוחה ביניהם. אדנ"ע [הרש"ב] נתן לי איזה כתב להעתיק, והוא ישב על הספה - לערך שעה ה' אחה"צ - רגלו א' על הספה ורגלו א' על הארץ, ופפ"רסה [סיגריה] בין אצבעותיו. נגשתי פעמים אחדים, וראיתי יושב בלי נוע, עיניו פתוחות, וכן ישב עד שעה 3:45 לפנות בוקר! אז התעורר, הביט בחפזה על הפפ"רסה, וזרק. לקח שעונו ובתמהון ראה את השעה. נגש אל החלון, ואח"כ שאלני שכנראה כבר העריב והגיעה השעה להתפלל ערבית! עד שגיליתי [לו], שכבר עברה כמעט כל הלילה. כן צריך הייתי להזכיר גם היום [שבו עומדים], כי היה לגמרי מסולק מהעולם. היה לומר אז אתי רמב"ן עה"ת, והתחיל לשאול אותי "מן הצד" על דבר מה שצריכים אנו ללמוד, וראיתי כונתו למען עי"ז ידע באיזה יום אנו עומדין.

למחרת מצאתי כותב בביכעל [מחברת כתב יד] בענין עמוק בדא"ח [דברי אלוקים חיים], וכנראה שבזה היה משוקע."

ובמקום אחר מוסיף הרבי, ששמע שאחר זמן אמר הרבי הרש"ב לבנו הרי"צ שעניני החסידות שבהם התבונן באותן שעות היו היסוד להמשך תרע"ב הידוע.

תורת מנחם - רשימת היומן עמ' רי

ומלאות התלהבות, המשיך אבי בשיחתו: "אני כברוש רענן ממני פריץ נמצא" - עצמות אין סוף מתכופפת, כביכול, כלפי כל מי שלומד חסידות בעיון ומתייגע בעבודת החסידות, ואומרת לו: ממני, מ"עצמות" הבלתי מושגת - פריץ נמצא בהשגה ממש.

מוחו הגשמי ושכלו האנושי של המתייגע בחסידות בעיון ובדביקות המוח, משיגים השגה אלקית במוחש ממש. כל המתייגע בהשכלה ובעבודת החסידות, יכול להגיע לענינים הנעלים והעמוקים ביותר.

כעבור חצי שנה, חג השבועות תער"ב, החל אבי לומר המשך המאמרים הידוע היטב "בשעה שהקדימו" שנאמר במאה ארבעים ושלשה "המשכים", בהפסקות שונות, מחג השבועות תער"ב עד פרשת וירא תרע"ו. אבי אמר לי שענין זה החל אצלו במנטון. עם המאמר "בשעה שהקדימו" מתחילה תקופה חדשה בהתרחבות החסידות, וכל הענינים העמוקים ביותר בחסידות, מתבארים בהרחבה ובדימויים מוחשיים רגילים."

(התוועדות שמחת תורה תר"ץ. לקוטי דבורים ח"ב רצו, א ואילך עם דילוגים קלים)

[והמשיך אדמו"ר הרש"ב:] במשך שנים יגיתי שלא להטעות את עצמי, הקדשתי את כוחותיי להשגה בעבודה של חסידות, התענוג החסידי אפף אותי. אין אני מחזיק טובה לעצמי על כך, שכן זוהי מתנה. ידוע לכל כמה מאוס ענין ההגזמה, ואחרי כל זאת אומר אני גלוי לעין כל, כשהשי"ת עוזר ומזכה להתעמק בהעמקת הדעת בהשגה עיונית בענין של חסידות - חשים באויר גן עדן.

כשכוח השכל, המלוכב במוח הגשמי, מתעמק ומקיף ענין של חכמה סתימאה, או ענין של ז' תחתונות של עתיק וג' ראשונות של עתיק, או ענין של "אתה הוא הוי"ו" כפי שזה עדיין "לבדך", כלומר לפני הצמצום - הרי לא זו בלבד שהאדם החושב מתעלה על ידי מחשבה זו, אלא הענין בו מהרהר האדם החושב - מתעלה. כלומר, על ידי דביקות מחשבת החושב בענין שהוא מהרהר בו, מתעלה הענין. והענין עצמו מעלה את האדם החושב, לאותו מקום שהאדם החושב העלה את הענין על ידי עבודת המוח שלו.

השיחה הרעישה את כל המסובים. הרי זה עונג רוחני אמיתי לשמוע דברים מיוחדים ועמוקים כאלה. אחרי הפסקה של ניגוני דביקות נעימות

בענין זה אינו נוגע פירוט שמותיהם של המשתתפים אלא מספרם: כך וכך שקלים עבור כך וכך נפשות מישראל. ובודאי יהי' מספר מרובה (לא רק באיכות, אלא גם בכמות) של משתתפים, מאנ"ש, חסידים וכלל ישראל, "הקטנים עם הגדולים", שיסכימו ויקבלו על עצמם להשתתף בדבר.

בחדשים האחרונים יצא לאור ספר חדש "שיעורים בהמשך המאמרים תער"ב" ובו - פירוש, ביאור ומראי מקומות למאמרי החסידות שבהמשך תער"ב.

לספר מספר מעלות, ההופכות את הלימוד ב'המשך' נגיש ללומד והמעין:

א. בתוך טקסט המאמר משולב ביאור בשפה קלה, בצורת לימוד בחברותא, המסייע להבין את מהלך העניינים ולפרש את המושגים הקשים.

ב. כל ראשי התיבות נפתחו במילואם, והמילים (הבודדות) בשפת האידיש תורגמו.

ג. הושם דגש על מהלך העניינים הרחב שבמאמרים, כך שבמהלך הלימוד יכול הקורא לשמור על רצף הנושאים, ולראות את מהלך העניינים הכללי שבמאמרים, וכיצד ההמשך מחולק לנושאים ותת נושאים.

ד. בשולי הגיליון הובאו מרבית מראי המקומות, ואף ציטוטים ממאמרים וספרים נוספים שהרבי מציין אליהם בתוך המאמר.

ה. בתחילת כל פרק הובאה כותרת המסכמת ומתמצת את הנושא המדובר בפרק, וכמו כן בתוך הפרק עצמו ישנה חלוקה לכותרות משנה.

ו. בסוף כל מאמר ישנו סיכום של המאמר, העוזר לשמר את הרצף בין המאמרים, ולחלקם לתת נושאים.

ז. במקומות שהצורך בולט הובאו טבלאות העוזרות לסכם ולסדר את הפרטים המבוארים במאמר.

הספר מהווה כלי עזר מצוין ללימוד ההמשך, ומסייע ללומד 'להחזיק ראש' בהבנת העניינים המבוארים ב'המשך'.

הספר הראשון (על 12 המאמרים הראשונים) יצא לאור לפני מספר חודשים, והתקבל באהבה וחיבה אצל לומדי החסידות.

בימים אלו נמצא בדפוס הכרך השני בסדרה על עוד 9 מאמרים, המהווים יחד עם הכרך הראשון חטיבה שלמה.

בי"ט כסלו, בבניני האומה, ימכר בע"ה הסט במחיר חד פעמי.

החששות של הרבי מהדפסת הספר וההכרעה

מתוך התוועדות הרבי זי"ע - י"ט כסלו תשל"ז

על היפך הפצת המעינות חוצה! ולאידך, מצד כמה טעמים (שבודאי יש להם מקום בשכל דקדושה) יראתי למסור המשך זה לדפוס, ונתברר שיש מקום לחשש וכו'. ובכל אופן, מכיון שבמשך כל השנים עד עתה נתעכבה הדפסת המשך זה, הרי זו הוכחה שעד אז לא הגיע הזמן לכך.

אמנם, סוף סוף הגיע הזמן לעשות ענין מיוחד בנוגע לתורת החסידות ע"י הדפסת המשך זה, ולכן עלה ברעיוני ("איך בין געפאלן אויף א המצאה") להטיל ענין זה בין החסידים - שישתתפו עמדי בנשיאת האחריות על הדפסת והפצת המשך תער"ב בשלימותו, באופן שתהא יד הכל שוה.

וזאת למודעי: אין מבקשים מאף אחד לכסות את כל ההוצאות של הדפוס, או לטרוח בעניני הדפוס, ואפילו לא התחייבות ללמוד את ההמשך כולו, מראשיתו ועד סופו, כי אם השתתפות בנשיאת האחריות על ההדפסה וההפצה, שלמרות כל הסברות והחשבונות כו', הוחלט, על דעת הרבים, שעכשיו הגיע הזמן להדפסת והפצת המשך תער"ב. וכדי לקבוע בוודאות שענין זה נעשה על דעת הרבים ובאחריותם, צריך הדבר להתבטא לא רק בדיבור אלא גם במעשה בפועל, ע"י השתתפות גשמית בממון כפשוטו, על דרך מה שכתוב בתניא (פל"ז) ש"הואיל ובמעוה אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית הרי נותן חיי נפשו".

ולכן, הצעתי ובקשתי, שכל מי שמוכן ורוצה להשתתף באחריות על הדפסת המשך תער"ב, יתן בהקדם דולר אחד (לא פחות ולא יותר) לקופה מיוחדת ב"מזכירות" (ובשאר המדינות - יתנו בשטרות דמדינותיהם בסכום השווה לדולר אחד, למשרד ד"מרכז לעניני חינוך" או "מחנה ישראל" שבמדינה ההיא). וכל הרוצים - יכולים לתת גם עבור נשותיהם ובני ביתם, כולל גם תינוק בן יומו - דולר אחד עבור כל אחד ואחת, ולפי מספר השקלים יודע מספר המשתתפים.

בין ה"משכים" המפורסמים ישנו ההמשך המיוחד דכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שהתחלתו בחג השבועות שנת תער"ב, כפי שנקרא בפי חסידים בשם "המשך תער"ב", המשך הכי ארוך של מאמרי חסידות, חלקו - נתחלק לפרקים ע"י כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, ובתוספת קיצורים, וכולל גם "חלק שלא נאמר".

חיבה יתירה נודעת להמשך זה בעיני כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע - "אין דעם המשך האט ער זיך געקאכט" [=הוא עסק בלהט בהמשך זה].

בהמשך זה ישנם "גדולות ונפלאות" לגבי שאר ההמשכים, אפילו בערך ה"נפלאות" שבהמשך תרס"ו.

המשך זה - שלא כמו כו"כ עניינים שלא נשתמרו בשלימותם - נשתמר וישנו בשלימותו (מתחילתו ועד סופו, עם חלוקת הפרקים והקיצורים, וגם החלק שלא נאמר) - בצילום שנמצא ברשותי מכו"כ שנים.

כשכ"ק מורי וחמי אדמו"ר [הרבי הרי"צ, בנו של הרבי הרש"ב] נסע מביתו, חיפש משהו שיוכל לסמוך עליו ולהשאיר בידו את הכתבים על מנת להחזירם בשלימות, וכנראה, שלא היתה לו ברירה אלא למוסרם בידי. כשראיתי שבין הכתבים שנמסרו בידי ישנו גם "המשך תער"ב", חטפתי מיד ועשיתי "צילום" מכל ההמשך, וצילום זה נמצא ברשותי עד היום הזה.

כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הפקיד את הכתבים בידי, ידע מן הסתם שאעתיקם, ובמילא, הרי זה באופן ש"אדעתא דהכי הפקידו", שאז "מותר.. להעתיק ממנו". וכך הוי מעשה: עשיתי צילום כאמור ונמצא ברשותי עד היום הזה.

ענין זה אינו נותן לי מנוח זה כמה וכמה שנים: היתכן שכל המאמרים וההמשכים מתפרסמים בדפוס, מלבד המשך זה - תער"ב - שעדיין לא נתפרסם בדפוס? וכיון שנמצא ברשותי צילום של ההמשך, ויכולני למסרו לדפוס נושא אני באחריות

ידיד ספרי חב"ד

י"ט כסלו אולם טדי
בנייני האומה ירושלים
בין השעות 19:00-24:00

הזדמנות של
פעם בשנה
לכבוד י"ט כסלו

ניתן לקנות עותק אחד בלבד מכל ספר

חסידות מבוארת על
התניא, תפילה,
שבת ומועדים
כל כרך 25 ₪
במקום 50 ₪ בחנויות

שיעורים בהמשך
מאמרי תרע"ב
2 כרכים 30 ₪
במקום 90 ₪ בחנויות

אוצר לקוטי שיחות
מהדורת בני הישיבות
3 כרכים 85 ₪ במקום 120 ₪
(המחיר בחנויות ממחרת י"ט כסלו)

חלק ד' אחרון בסדרה
"ללמוד איך להתפלל" -
הרב שניאור זלמן גופין
4 כרכים 75 ₪ (כל כרך 25 ₪)
במקום 160 ₪ בחנויות

מאמרי אדמו"ר הרש"ב
בהוצאה החדשה
המשך תרנ"ט, המשך תרס"ו,
המשך תרע"ב חלק א'
כל כרך 40 ₪
במקום 70 ₪ בחנויות

באר החסידות
שיעורים בדרך מצוותיך
2 כרכים 45 ₪
(כל כרך 25 ₪ ח)
במקום 90 ₪ בחנויות

מאמרי אדמו"ר הזקן
הקצרים
25 ₪
במקום 50 ₪ בחנויות

סיפורי חב"ד לפי
פרשיות התורה
2 כרכים 55 ₪
במקום 140 ₪ בחנויות

וכן: ■ כתר שם טוב ■ תניא ■ תורה אור ■ לקוטי תורה ■ מאמרי אדמו"ר
האמצעי ■ דרך מצוותיך ■ לקוטי דיבורים ■ מאמרי הרבי זי"ע ■ בית רבי ■ ועוד

מבחר תקליטורים
ניגוני חב"ד
בעיבודים חדשים
וניגונים ישנים אותנטיים
10 ₪ בלבד!
במקום 50 ₪ בחנויות

שי לכל
המשתתפים
ספר חדש שיוצא לאור בערב זה
שער היחוד והאמונה
עם שיעורי
הרב יואל כהן שליט"א

על גישתו של הרבי

למדע ולטכנולוגיה

הרב מנחם מענדל ברונפמן

אין עוד מלבדו - גם לא המדע

ב. את גישתו של הרבי זי"ע לענייני מדע יש לראות כפועל יוצא מיסוד חזק זה, והחשבון הוא פשוט: אם כל דבר הוא חלק מהמציאות של ה' ואם כל דבר נעשה ב"השגחה הפרטית" של ה', הרי זה תקף כמובן גם לעניינים שבמדע, שאחרי ככלות הכול מנסים לנסח את חוקי הטבע של העולם. כאשר אנו כוללים גם את המציאות החומרית והמדעית במציאות האלוקית, יש כאן כפל פנים: מצד אחד, גם המדע בחידושי התיאורטיים והפונקציונליים משמש לנו כלי, לעיתים רב עוצמה, לעבוד את ה'; ומצד שני, באופן המהותי והיסודי ביותר, אין המדע יכול להיות גולם הקם על יוצרו, גורם הדוחק את רגלי השכינה ממחוזותיה. כפל פנים זה בא לידי ביטוי בגישתו המרתקת של הרבי לענייני מדע ולאחר "קונפליקט" ידוע (הרבי הקפיד להכניס את המילה "קונפליקט" כשבאה בהקשר זה בתוך גרשיים, כדי להדגיש שזהו קונפליקט מדומה אך לא אמיתי) שהתעורר במאות האחרונות בין אמונה ומדע. בשורות הבאות ננסה להדגים במעט את שני ההיבטים בגישתו של הרבי למדע. תחילה נעמוד על האופן הייחודי בו הרבי משתמש בדוגמאות

מצד אחד, גם המדע בחידושי התיאורטיים והפונקציונליים משמש לנו כלי, לעיתים רב עוצמה, לעבוד את ה'; ומצד שני, באופן המהותי והיסודי ביותר, אין המדע יכול להיות גולם הקם על יוצרו, גורם הדוחק את רגלי השכינה ממחוזותיה.

מהעולם המדעי והטכנולוגי ככלי לעבודת ה'. לאחר מכן נעמוד על המגבלות העקרוניות שהראה הרבי כעומדות בבסיס המתודה המדעית, מגבלות שאינן באות לבטא את מגרעתה של המתודה המדעית, אלא להציב אל נכון את מקומה

א. אחד היסודות הגדולים והמהותיים של תורת חסידות חב"ד קובע כי האמונה שלנו ש"ה' אלוקינו ה' אחד" אינה מתייחסת להיבט של האדנות האלוקית בלבד, אלא משמעותה כוללת וחובקת כול. כלומר, אין העיקר הזה ש"אין עוד מלבדו" בא לומר רק שאין עוד אלוהים אחרים, וה' הוא האלוקים, אלא הרבה מעבר לכך: שאין עוד שום מציאות אחרת חוץ מהמציאות האלוקית; וכמובן, זה כולל גם את מציאותו של העולם בו אנו חיים - למרות שהעולם נראה לנו כמציאות החיצונית והנפרדת מהאלוקות, הרי במהותם של דברים הוא נכלל בשלימות האלוקית.

מפאת חשיבותו אולי כדאי לשוב ולשנות עקרון עמוק זה בניסוח אחר במקצת:

מבחינה מהותית, כל מה שקיים הוא חלק מהמציאות של ה', ואין דבר הנפרד מהמציאות של ה'. אמנם ה' ברא דברים מסוימים באופן שניכר בהם כי הם חלק מהמציאות האלוקית ודברים אחרים נבראו באופן שאין רואים אותם כחלק מהמציאות של ה' (ועד כדי כך שיש דברים שנבראו באופן כזה שהם נראים כמכחישים את מציאות ה'), אבל מבחינה מהותית כולם הם חלק ממציאות ה'. נקודה זו מוסברת בהרחבה ובשיטתיות על ידי אדמו"ר הזקן ב"ב פרקי שער היחוד והאמונה, ובעוד הרבה מאמרי חסידות שנאמרו ונכתבו על ידי אדמו"רי חב"ד לאורך השנים¹.

1. אגב, כבר במאמרו הראשון (שנאמר ביו"ד שבת תשי"א וסימל את "קבלת הנשיאות" באופן פומבי), הרבי עמד על עניין זה כשאמר: "בעולם הזה נרגש שמציאותו מעצמותו... ואף שזהו רק בהרגשתו, ולא באמת, מכל מקום הנה זה גופא שיהיה נדמה על כל פנים שמציאותו מעצמותו זהו מפני ששורשו מהעצמות שמציאותו מעצמותו".

וגבולותיה הפילוסופיים והעקרוניים בשאלות של אמונה וערכים.

המדע העיוני והיישומי בשירות ה'

ג. בלא מעט שיחות שנאמרו במרוצת השנים, הרבי התייחס לנושאים מדעיים או טכנולוגיים תוך שהוא לומד מהם לקח והוראה בעבודת ה'. בתופעה זו יש לראות בהחלט הכרה בחשיבות המדע בחיים ואפילו בחיים היהודיים, שהרבי איננו מזלזל במדע וביכולותיו, וגם שלא עולה ברעתו לעשות זאת, כי הרבי רואה במדע, כביתר הדברים, גילוי של ה'. בדיוק באותו האופן בו דוד המלך קורא בהתפעלות מתוך ההתבוננות בפלאי הבריאה: "מה רבו מעשיך ה'", כך רואה הרבי בגילויי המדע את גדולתו של ה' ואת הקריאה שה' קורא לנו דרך גילויים כאלו. הנה כמה דוגמאות לאופן בו משתמש הרבי בעניינים מדעיים (עיוניים ויישומיים) ככלי שרת לה':

אווירונאוטיקה: אחת הבעיות המורכבות שעמדו בפני מתכנני הטיילים והחלליות הייתה, כידוע, בעיית הדלק: כדי לאפשר לכלי טיס גדול וכבד לנוע בחלל זקוקים לדלק רב. הדלק, יחד עם הכלי שמכיל אותו, מוסיף למשקל החללית ומכביד עליה - מה שדורש שוב מכלי דלק נוספים, וכך נוצר מעגל ללא מוצא. הפתרון שנמצא הוא: טיל רב-שלבי - כלומר, חלוקת הטיל למספר שלבים. כאשר מסתיים חלק מן המסע, תם חלק מהדלק שבטיל, ואז נפרד אותו מיכל מן הטיל ונושר. הטיל - עם מיכלי הדלק הנוותרים - נעשה קל יותר. כך נחוצה, לשלב הטיסה הבא, פחות אנרגיה. וכן הלאה: חלקי הטיל האחרים נושרים, כל אחד בתורו, והטיל מתקדם יותר, קל יותר.

ההוראה מכך בעבודת ה', אומר הרבי, קשורה למלחמה ביצר הרע. כדי שעבודת ה' תהיה מצד בחירת האדם נחוצה הכבדה מסוימת, שאותה מייצר היצר הרע. אלא שהשאלה המתעוררת היא: לשם מה נחוץ יצר רע גדול וחזק כל כך עד אשר כמאמר חז"ל "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו"? ההסבר הוא: לא ניתן להתרומם לגובה רב ללא אותה "כמות גדולה" של גשמיות וחומריות מכבידה. היצר הרע, אותו עלינו "לשרוף", הוא גם הדלק שלנו להתקדמות. מצד שני, ככל שהכמות גדולה יותר, כך גדלה האנרגיה הנדרשת בכדי להמריא לגובה רב יותר. והפתרון הוא "להשיר" את השלב "המשומש" של היצר הרע, שהאדם כבר

התגבר עליו. כל ניצחון בנושא מסוים על היצר, גורר אחריו את "נשירת" היצר הרע שליווה אותו בנושא. כך ניתן להתעלות שלב אחר שלב, להזדכך יותר ויותר, ללא צורך לחשוש מ"גודל הכמות" שיש לשאת לשם כך. [כאן הרבי מונה שלושה אופנים כזה, בהתאם לדרגתו של האדם: "אתכפא", "הרגו בתענית" ו"אתהפכא"]. (מה רבו מעשיך ה', עמ' 199 - עיין שם).

אנרגיה גרעינית: מן האנרגיה הגרעינית למד הרבי כלל חשוב שיהודי אחראי צריך לאמץ אל ליבו: באמצעות הגילוי של האנרגיה הגרעינית המדע גילה כי אין חשיבות לגודל הכמות, זאת בניגוד למחשבה שרווחה בעבר שכדי לפעול באיכות גדולה זקוקים גם לכמות גדולה. בעידן האנרגיה הגרעינית ניתן להפיק אנרגיה עצומה מחומר מועט ביותר - אלא שדבר זה זוקק ניצול נכון של החומר, ומהו הניצול הנכון? לבטל את מציאותו של אותו החומר, לבקוע אותו, ואז הוא חדל מלהיות "יש", וההגבלות החלות עליו דרך כלל מתבטלות. אותו עקרון הוא כלל בעבודת ה': על ידי מסירות נפש (שהוא ביטול הרצון האישי והכפפתו לרצון האלוקי) - ניתן להשפיע על העולם כולו, כמו שחז"ל דורשים בנוגע לאברהם אבינו שנקרא "העברי": שכל העולם כולו היה מן העבר האחד והוא היה מן העבר האחר (בראשית רבה מב, ח), ויחד עם זאת הייתה לו השפעה עצומה על כל האנושות (תורת מנחם ח"ב עמ' 315).

בעידן האנרגיה הגרעינית ניתן להפיק אנרגיה עצומה מחומר מועט ביותר - אלא שדבר זה זוקק ניצול נכון של החומר, ומהו הניצול הנכון? לבטל את מציאותו של אותו החומר, לבקוע אותו, ואז הוא חדל מלהיות "יש", וההגבלות החלות עליו דרך כלל מתבטלות. אותו עקרון הוא כלל בעבודת ה': על ידי מסירות נפש (שהוא ביטול הרצון האישי והכפפתו לרצון האלוקי) - ניתן להשפיע על העולם כולו.

ביולוגיה: באופן דומה למה שלמד הרבי מן האנרגיה הגרעינית, למד הרבי מתאי הגוף. בקשר למחלת הסרטן ל"ע, כתב פעם הרבי, שממנה יש ללמוד עד כמה בכוחה של כל פעולה להשפיע

הריאת כינה בשבת

במענה על מכתבך... בו אתה מתייחס לשאלה בנוגע להולדה ספונטנית שהעלית במהלך השיחה שלנו לפני כמה זמן, ואשר אתה מעלה אותה שוב במכתב זה.

במהלך שיחתנו, אמרתי לך שחקרתי את הנושא הזה מנקודת המבט המדעית כאשר הייתי בצרפת, ויצרתי היכרות עם ספרי המדע המהימנים ועם המחברים שעסקו בשאלה זאת. הדבר היחיד שיכולתי לברר מבחינה מדעית הוא, שהמדע לא מכחיש את האפשרות של הולדה ספונטנית, אלא רק מצהיר שעד עתה התצפית רק הראתה שמקרים מסוימים שלגביהם האמינו בעבר שהם הולדה ספונטנית, בעצם לא היו ספונטניים.

בכך שאתה מעלה שוב את השאלה במכתבך, נראה שאתה מתעלם מעובדה מאד בסיסית זאת, ושואל שוב: האם מה שהתלמוד אומר בנוגע להולדה ספונטנית הוא אמת, אפילו אם זה בסתירה למה שאתה חושב שהוא ההשקפה של המדע. וודאי שהדבר צריך להיות מובן מאליו, שכל עוד המדע לא יוצא בהצהרה נחרצת שהולדה ספונטנית היא בלתי אפשרית, אין כל צורך לנסות לפרש מחדש את האמירות של חז"ל. אני חוזר: חקרתי בקפדנות נושא זה בצרפת, שם התבצע רוב המחקר המדעי בתחום זה, ולא מצאתי שום מסקנה מדעית שצורות לא מפותחות מסוימות של חומר חי לא יכולות להתהוות מחומר לא חי. לאמתו של דבר, ביולוגיים מודרניים רבים מאמינים שיייתכן שצורות לא מפותחות מסוימות התפתחו באמצעות תהליכים כימיים מחומר לא חי, אפילו אם לא ניתן להוכיח את זה, תחת תנאים נשלטים באופן משביע רצון.

עד כאן באשר לעיקרון הכללי שבמקום שיש סתירה מדומה בין המדע והתורה, אין כל צורך לפרש מחדש את דברי חז"ל או לפרש שהם משל. עם זאת, בנוגע לשאלה של הולדה ספונטנית, בשום אופן אין מקום להסביר את העמדה של חז"ל בעניין זה, מכיוון שהדבר נכנס לתחום של ההלכה למעשה, ובמונחים פשוטים ומפורשים. במילים אחרות, אין זה מצב של השערה (כפי שאתה כותב

(מורה לדור נבון, ח"ג, עמ' 129 ואילך)

השפעה גדולה. תחילתה של המחלה היא בתא אחד המתחיל לגדול באופן בלתי נורמלי, ואם אין מעכבים גידול זה - מביא הוא הרס וחורבן על כל קבוצת התאים שהוא מהווה חלק ממנה. עתה צא ולמד: אם במידת פורענות כך - הרי (כדברי חז"ל סוטה יא, א) "מרבבה מידה טובה"! שכאשר יעלה בלב אדם לפעול על "תא אחד" שיצמח ויגדל באופן על-טבעי - אבל במובן החיובי - בוודאי שטמונה בזה הצלחת כל קבוצת התאים ויש בכך כוח גדילה חיובית עצומה (אגרות קודש ח"י עמ' שלב).

הנרסות מכונות: מעבודת מהגדס המכונות למד הרבי משל נפלא בנוגע לעבודת ה': כאשר מהגדס מייצר מכונה, הרי יש בה חלקים רבים, מהם עיקריים ומהם טפלים, וגם כאלו שלמראית העין נראים כבלתי חשובים כל עיקר. אולם, המהגדס שתכנן את המכונה יודע היטב לשם מה נוצר כל חלק, ולו החלק הקטן ביותר, והוא גם יודע איך שלעיתים העדרו של חלק קטן מאוד יכול להשביט את המכונה כולה. הנמשל הוא, כמובן, שאסור לזלזל גם ב"משהו קטן" בענייני תורה ומצוות... (תורת מנחם ח"א עמ' 224).

קרן לייזר: בשיחותיו היה הרבי פעמים רבות מתעמת עם טענות שעלו (אם במכתבים שנשלחו אליו ואם במאמרים וכיו"ב שנתפרסמו בתקשורת) או שיכולות היו לעלות כנגד דרך התורה והמצוות והחסידות. הרבי היה מעלה, בדרך כלל, את הטענה ואז מראה באריכות מדוע אין היא נכונה. באחת מן השיחות שלל את המחשבה לפיה אדיקות ודביקות בלימוד ובקיום התורה והמצוות עלולות לבוא על חשבון היכולות האחרות בהן ניתן האדם, וימעיטו את כוח ההשפעה החיובית שלו על יהודים אחרים, תוך שהוא מדגים זאת מהחידוש המדעי בדבר "קרן הלייזר". אם רוצים שקרן אור תופעל למרחק (כמקור אור או כמקור חום) על אף שעוצמתה קטנה והולכת ככל שגדל ריחוקה ממקור האור (שהוא הנותן לה את הכוח) - ישנה המצאה: לצמצם את קרן האור שלא תתפשט לצדדים, אלא תישאר בכיוון אחד לכל אורכה, גם במרחק מהמקור, ואז נשארת עוצמתה עד שאפילו אם יעמידו "מחיצה של ברזל" בת כמה וכמה אינץ', במרחק של כמה וכמה קילומטרים, תוכל קרן האור לעבור דרכה ולנקב אותה. מכאן לומד הרבי, שדווקא התרכזות ו"הצטמצמות" בארבע אמות של תורה, תפילה ומצוות והתרכזות בכיוון אחד בעבודת ה', מעניקות לאדם עצמו את העוצמה ש"אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים", ועד

כדי כך שיש לו את הכוח להקרין זאת גם על אחרים (שיחות קודש תש"ל, ח"א, עמ' 296).

תקשורת: לנושא זה יש שני היבטים. העיוני והיישומי. מבחינה עיונית, אמר הרבי, הרי כוח הרדיו (שהיה קיים בטבע כבר מששת ימי בראשית, אבל רק לאחרונה נתגלה) מאפשר לאדם לדבר במקום מסוים ותיכף ומיד יישמע כל הגה בריחוק, או לעמוד במקום מסוים ולהראות במקום אחר. חידוש זה נותן לנו ציור מוחשי בעניין "עין רואה ואוזן שומעת". אם ה"אוזן" וה"עין" כאן בעולם מסוגלים לקלוט מיד הנעשה בקצוות תבל, על אחת כמה שאין שום הגבלה ב"אוזן" ו"עין" שלמעלה כביכול, שכל מה שאדם עושה, אפילו בחדרי חדרים, באותו הרגע ממש "עין רואה ואוזן שומעת" וכל מעשיך בספר נכתבים". באמצעות דוגמה כזו ניתן להעצים את ההתבוננות במה שכתב אדמו"ר הזקן (בתחילת פרק מא בתניא): "והנה ה' ניצב עליו... ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי".

מבחינה יישומית, כדרכו בכל מקום לנצל את הטבע לעניינים שבקדושה, הורה הרבי לנצל את אמצעי התקשורת ככלי להפצת יהדות. על כל יצור בתור בריאה של ה' חל מאמר חז"ל "לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה", אלא כפי שאמרו בסוף מסכת אבות: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו". הרי שהכוח האדיר, כוח הרדיו, שנתן ה' בטבע, המשמיע את הקול המדבר ברגע אחד מסוף העולם ועד סופו - בוודאי שנועד לו תפקיד משמעותי ביותר בשטח התורני ויש להשתמש בו ולנצל אותו (לקוטי שיחות חכ"י עמ' 380).

שלל דוגמאות אלו (המהוות חלק קטן ובלתי ממצה מכלל הדוגמאות המצויות בשיחות הרבי) אינן מלמדות רק על דרך מחשבה מקורית ומעניינת אלא גם על גישה עקבית ויסודית, על "דרך חיים" ממש: לראות בכל דבר את ההיבט הרוחני שלו, ללמוד ממנו הוראה בעבודת ה', ולהשתמש בו ככלי שרת עבור הקב"ה.

המדע יכול להחליף את האמונה?

ד. כאמור לעיל, התייחסותו של הרבי למדע היא בעלת כפל פנים. בצד ההערכה הגדולה והשימוש בממצאיו ככלי לימוד תורני, אותו ראינו לעיל, הרבי השתדל להבהיר חזר והבהר את מקומו של

המדע, וכי אין המדע יכול וגם אינו מתיימר להיות אלמנט ניגודי לאמונה בה' או לתורה.

כדי להבין מה היה האתגר עמו התמודד הרבי, צריך להבין שבמאה התשע עשרה התחושה הייתה שהמדע הולך ומחליף את האמונה. המדע, כך האמינו הדוגלים ב"השכלה", מספק מענה לכל התהיות הקיומיות שמלוות את האנושות משחר נעוריה, ואף מעניק כלים טובים יותר שיהפכו את העולם למקום הרבה יותר נפלא ערכית ופונקציונאלית. המדע המודרני הופיע כמתודה המסוגלת להסביר את העולם, בתקופה המכונה גם 'עידן הנאורות וההשכלה'. הייתה אז תחושה של שלב חדש בהתפתחות האדם. נוצר הרושם שהמדע מסוגל, אפילו מבלי שהתיימר לעשות זאת באופן מוצהר, לתת הסברים כוללים על העולם, ממש כפי שמציעה הדת. אבל עם הזמן התברר שאין אפשרות שהמדע יחליף באמת את הדת, והוא גם אינו מתיימר לכך. השאלות הגדולות של תכלית הקיום ומשמעותו הן מחוץ לתחום המדעי.

זהו הרקע לתובנה שהרבי מאיר בתורתו בסוגיה של תורה ומדע, מהיבטים שונים ומגוונים. אם ניתן להעמיד על רגל אחת את תגובתו של הרבי למצוקה הבסיסית הזו, הרי היא מצויה בציטוט זה באחד מהמכתבים מאירי העיניים, שכתב בסוגיה זו:

"ביסודו של דבר", כתב הרבי, "שרשי ה'בעיה' הם בתפיסה לא נכונה של השיטה המדעית, או בפשטות: מהו מהותו של מדע. יש צורך להבחין בין מדע אמפירי², נסיוני, שעיסוקו מוגבל לתאור ומיון של התופעות הנצפות, לבין ה'מדע' הספקולטיבי-עיוני, העוסק בתופעות בלתי ידועות אשר לעיתים אין אפשרות לנסות אותן במעבדה. במונח 'ספקולציה מדעית' כלולה בעצם סתירה מינייה-וביה, כי מדע במובנו המדויק פירושו 'ידע', והרי שום ספקולציה אינה יכולה להקרא ידע במובן המדויק של המילה" (אמונה ומדע, עמ' 90).

מה שבעצם הרבי אומר כאן הוא שמעצם טבעו, המדע אינו יכול לקרוא תגר על עולמה של האמונה. המדע הראוי לשם מדע (מבחינת תוקף המסקנות) הוא מדע אמפירי, ומדע אמפירי בהכרח אינו נוגע בסוגיות שיכולות להוות סתירה לאמונה ולקביעות

התורה. מדע ספקולטיבי (דוגמת תיאוריות של מפץ גדול ושל התפתחות אבולוציונית ומקורה של התפתחות זו), כך הרבי מעיר באירוניה, הוא פרדוקס - כי ספקולציה ומדע הם שני קטבים מנוגדים. את הספקולציה, אף אם היא משרטטת בדיסציפלינה המדעית, יש לקחת בעירבון מוגבל.

ארעיותה של החסקנה המדעית

ה. ברקע גישתו זו של הרבי לשאלת ה"יחסים" בין תורה למדע, עומדות שתי הגישות המרכזיות בפילוסופיה של המדע שנוצרו במהלך המאה ה-20, ביחס למהותו של המדע. שתי הגישות הללו מעניקות לנו יכולת לראות בפרופורציה הנכונה את היכולות ואת המגבלות של המדע.

הגישה הראשונה - היא גישתו של קרל פופר, שנחשב לאחד מבכירי הפילוסופים של המדע, שחוללה בזמנו מהפכה של ממש בכל ההתייחסות למדע. פופר הגדיר וניסח את הקריטריון הבסיסי שמבחין בין תיאוריה מדעית לתיאוריה שאינה מדעית, ולמעשה הפך בכך על פיהן את האינטואיציות הרווחות באשר למדע.

מה שפופר טען הוא כדלהלן: אי אפשר להוכיח תיאוריה מדעית הוכחה אמפירית. לדוגמה, התיאוריה שכל העורבים הם שחורים אינה יכולה להיות מוכחת אמפירית, שכן גם אם מצאנו עורב שחור או עורבים שחורים, וגם אם כל העורבים שבהם אנו צופים הם שחורים, עדיין אין בידינו הוכחה שאין בנמצא עורב אחר, שאותו לא ראינו, וצבעו אינו שחור. אם כן, אל לנו לצפות להוכיח תיאוריה מדעית. לעומת זאת, בעיקרון אפשר להפריך כל תיאוריה כזו על ידי הבאת דוגמה נגדית.

פופר ממשיך וטוען שזו גם צריכה להיות הדרישה שמגדירה תיאוריה מדעית. הקריטריון שהוא הציע לאופייה המדעי של תיאוריה הוא - היותה ניתנת להפרכה. ההינתנות להפרכה הוא תנאי יסוד (אך לא יחיד) שבוחן מדעיות של תיאוריה.

שימו לב למה שקרה כאן: בעוד שבדרך כלל אנשים חושבים שמדע הוא אוסף של טענות מוכחות, בא פופר ואומר, שהמדע הוא אוסף של טענות שניתנות להפרכה. כל מה שבהגדרה אי אפשר להפריך אותו, איננו מדעי.

הגישה השנייה שהתפתחה מאוחר יותר - היא גישתו של תומס קוהן. לפי גישה זו, יש בראייה

היל העולם

להלן חלקים ממכתב ארוך של הרבי אל מדען יהודי-אמריקאי. ההתכתבות בין הרבי לפרופסור במלואה מופיעה בעברית בספר מורה לדור נבון (ח"ג עמ' 140 והלאה):

"... זו הייתה הפתעה עבורי לשמוע שעדיין מציקה לך הבעיה של גיל העולם, כפי שאומרות תיאוריות מדעיות שונות אשר אינן יכולות להתיישב עם השקפת התורה שגיל העולם הוא 5722 שנה.

הדגשתי את המילה תיאוריות, משום שנחזין לזכור, ראשית כל, שהמדע מנסח ועוסק בתיאוריות ובהיפותזות, בשעה שתורה עוסקת באמיתות מוחלטות. מדובר בשני תחומים שונים, כשהמושג 'ליישוב ביניהם' הוא לגמרי לא במקום...

עתה אנו יכולים לסכם את החולשות, אם לא חוסר-התקווה, של כל מה שמכונה תיאוריות מדעיות בנוגע למקור ולגיל של היקום שלנו:

- (1) תיאוריות אלו התפתחו על יסוד צפייה בנתונים במשך תקופת זמן קצרה יחסית, במשך מספר עשרות שנים בלבד, ועל כל פנים לא יותר מאשר מספר מאות שנים.
- (2) על יסוד טווח כזה קטן יחסית של נתונים ידועים (אף כי בשום פנים אופן לא בצורה מדויקת), המדענים מתיימרים לבנות תיאוריות באמצעות שיטת האקסטרפולציה החלשה, ומן האירוע המאוחר אל האירוע המוקדם, כשה מתפשט להרבה אלפי (ולשיטתם - מיליוני וביליוני) שנים!
- (3) בכך שהם מפתחים תיאוריות שכאלה, הם מזלזלים בגורמים שמודים בהם כל המדענים בכל העולם, דהיינו, שבתקופה הראשונית ל"לידת" העולם, תנאי הטמפרטורה, הלחץ האטמוספרי, הרדיואקטיביות, והמון גורמי זעזועים אחרים, היו שונים לחלוטין מהנתאים הקיימים במצב הנוכחי של היקום.
- (4) הקונסנסוס בהשקפה המדעית הוא, שמוכרח להיות הרבה אלמנטים רדיואקטיביים בשלב הראשוני והם כבר לא קיימים עתה, או שהם קיימים רק בכמויות מינימליות; וכמה מהם הם - אלמנטים שהפוטנציאל של הזעזועים שבהם מוכר אפילו במנות מינימליות.

(5) ההיווצרות של העולם, אם אנחנו אמורים לקבל את התיאוריות הללו, החלה בתהליך של כריכה ביחד של אטומים בודדים או מרכיבי אטום בודדים, כאשר הצטברותם למסה אחת והשתלבותם זה בזה כרוכה בתהליכים וגורמים משתנים שאינם מוכרים לחלוטין.

בקצרה, מתוך כל התיאוריות "המדעיות" החלשות, אותן תיאוריות שעוסקות במקורו של היקום ובגילו הינן הכי חלשות שבחלשות (וזהו דבר שהמדענים עצמם מודים בו)...

אם מישוה מקבל תיאוריה כזאת ללא ביקורת, זה יכול רק להוביל אותו לדרך חשיבה מוטעית וחסרת חשיבות...

שאלה שניתן לשאול היא: אם התיאוריות שמנסות להסביר את המקור של העולם וגילו הינן כה חלשות, כיצד הן היו יכולות להתפתח מלכתחילה? התשובה היא פשוטה. זה עניין של טבע האדם לחפש הסבר לכל דבר בסביבה; וכל תיאוריה, דחוקה ככל שתהיה, עדיפה מאשר מאומה, לפחות עד שיוכלו להמציא הסבר יותר סביר.

עכשיו אתה עשוי לשאול, בהיעדרה של תיאוריה יותר מצלצלת: אם כן, מדוע התיאור התנ"כי על הבריאה איננו מקובל על המדענים האלה? ושוב, התשובה נעוצה בטבע האדם. זוהי שאיפה של טבע האדם להיות ממציא ומקורי. קבלת התיאור התנ"כי מונעת מהאדם את ההזדמנות להראות את כושר ההמצאה הניתוחי וכושר האינדוקציה שלו. ולכן, כשהוא אינו מתחשב בתיאור התנ"כי, המדען חייב להמציא סיבות "להצדיק" את זה, והוא מוצא מחסה בסיווג תיאור זה ב"מיתולוגיה" עתיקה ופרימיטיבית וכדומה, מאחר שהוא לא יכול באמת לטעון נגדו על יסודות מדעיים...

למותר לומר שאין בכוונתי להטיל דופי במדע או להטיל ספק בשיטה המדעית. המדע איננו יכול לפעול אלא על ידי קבלת תיאוריות שימושיות או היפותזות מסוימות, גם אם אי אפשר לאמת אותן, אף על פי שכמה תיאוריות מתקשות להעלם גם כאשר הן מופרכות או מפוקפקות מבחינה מדעית (ותיאוריית האבולוציה היא דוגמה טובה לכך)..."

2. ה"אמפירי" הוא הניתן לבדיקה באמצעות תצפיות של חושים פיזיים או של מכשירים המרחיבים את החושים, ומבוסס על תוצאות תצפיות אלה.

הפוזיטיביסטית (הגישה הפוזיטיבית היא זו האומרת שנקודת המוצא לפילוסופיה ולמדע, חייבת להיות רק ה"פוזיטיבי", דהיינו העובדות והבטוח) מן הנאיביות. הוא ביקש לאמץ גישה שונה שראוי לכנותה – רליטיבסטית. לגישתו, יש להתבונן בכל תיאוריה ובכל עבודה של מדען באספקלריה של זמנו הוא. מה שאינו "מדעי" בימינו, נחשב "מדעי" בזמן קדום. ואולם, הנקודה החשובה בדבריו היא

דווקא מנקודת המבט של המדע המודרני הרי יותר מאי פעם בעבר – לא יכול להיות כל ניגוד בין מדע ואמונה. על פי המדע המודרני אין כל חוקי טבע קבועים, הכל יחסי. ומה שנקראו פעם בפי אנשי מדע בשם חוקים, אינם אלא הסתברויות. המדע המודרני אינו מתיימר עוד לקבוע ודאויות בעולם החומרי.

טענתו ש"ההכרה, שבתשובה להרכה סוגים של שאלות מדעיות, הנחות מתודולוגיות כשלעצמן לא די בהן כדי להכתיב מסקנה מהותית אחת ויחידה". כלומר, גם אם ננסח כללים מתודולוגיים חמורים ונעשה בהם שימוש – לא נוכל להבטיח שמדענים שונים יסיקו מסקנה אחידה מאותן עובדות נסיוניות. טיעון זה של קוהן מבטל כמובן את הטענה של האובייקטיביות של המדען, ושומט במידה רבה את המוחלטות (המעורערת ממילא לאחר פופר) של קביעות מדעיות.

במילים אחרות, אם כן, בכירי הפילוסופים של המדע הגיעו, גם אם בדרכים שונות מאוד, למסקנה שהימרה של המדע להגיע למסקנות או אמיתות כלשהן באופן כללי, בוודאי שבנוגע לחידות היסודיות של הקיום, היא יומרה שאין לה כיסוי.

מה מאירת עיניים היא כעת הערתו הבאה של הרבי:

"דווקא מנקודת המבט של המדע המודרני הרי יותר מאי פעם בעבר – לא יכול להיות כל ניגוד בין מדע ואמונה. על פי המדע המודרני אין כל חוקי טבע קבועים, הכל יחסי. ומה שנקראו פעם בפי אנשי מדע בשם חוקים, אינם אלא הסתברויות. המדע המודרני אינו מתיימר עוד לקבוע ודאויות בעולם החומרי.

"לדוגמה, העובדה שדבר מסוים מתנהג באופן מסוים היום, אין בזה הוכחה מוחלטת, שאותו דבר התנהג באותו אופן לפני אלפי

שנים... לכן, ברור הדבר שהמדע המודרני אינו יכול להתיימר לשפוט במידה כלשהי של ביטחון את האמיתות שהאמונה שלנו קובעת. המקסימום שהמדע יכול לומר, הוא רק שאמיתות אלו הן אפשריות. נראה אפוא בעליל שאין מקום כלל לדבר על איזה שהוא קונפליקט בין מדע לאמונה" (אמונה ומדע, עמ' 49).

אחת יש רק אחת...

1. הרבי מקטלג שלושה סוגים של תיאוריות מדעיות³:

מסקנות מדעיות הנובעות מתצפית ישירה:

תיאוריות לגבי נושאים ותופעות אליהם יש לחוקר מגע ישיר, מידי וקרוב בשעה שהוא מפתח את התיאוריה שלו. החוקר מסוגל להתערב בתהליכים ולהשפיע אליהם, במטרה לחשוף גורמים נסתרים. כך הדבר, למשל, בתיאוריות האור, מבנה החומר והתופעות האלקטרו-מגנטיות. אך למרות שתיאוריות אלה הן בעלות אמינות גבוהה, אין הן בשום אופן אמת סופית ומוחלטת. המדע מטבעו משנה דעות ותיאוריות עם גילוי תופעות חדשות ופרטים חדשים, שאינם עולים בקנה אחד עם התיאוריה הקודמת ואפילו סותרים אותה. התאמה בין תחזית המבוססת על תיאוריה מסוימת לבין מדידות מאוחרות יותר מאששת את התיאוריה באופן זמני, אך היא אינה הופכת אותה ל"נכונה" או "אמיתית". זאת משום שבכדי להוכיח אמיתות, יש לערוך מספר אינסופי של ניסויים, ואפילו האנושות כולה, אינה יכולה לבצע מספר אינסופי של ניסויים.

הדוגמה הטובה לדבר, היא תיאורית האור. בתחילת המאה העשרים, ערכו אלברט איינשטיין וחוקרים אחרים כמה תצפיות ביחס לאור מצד אחד וביחס לאלקטרונים וחלקיקים אחרים, מצד שני. תצפיות אלו הובילו למסקנה, שהאור אינו יכול להיות גל בלבד, אלא יש בו גם תכונות של חלקיק וכמו כן האלקטרון אינו יכול להיות חלקיק בלבד אלא יש לו גם תכונות של גל. זו תיאוריה ששברה את המוסכמות ששלטו עד אז לפיהן האור הוא שטף של חלקיקים קטנים היוצאים ממאור מסוים, או שיטה שהתפשטה יותר מאוחר, שטבע האור הוא סוג של תנועה גלית המתפשטת בתוך ה"אתר". זוהי צורה מאוד דקה ובלתי נראית של חומר,

בה מתפשטים הגלים. נמצא, שאכן מדובר על תיאוריות מהתחום בו הדברים נראים בפני החוקר, והוא מבצע בהם ניסויים ממשיים. אך יחד עם זאת, המסקנות אינן מהוות בהכרח אמת מוחלטת.

מסקנות מדעיות הנובעות מהיסק עקיף:

תיאוריות לגבי עצמים ותהליכים הנמצאים במרחק כה גדול מהחוקר, עד שלא יכולה להיות לו גישה ישירה אליהם. בנוסף יש תיאוריות לגבי עצמים כה זעירים, עד שמדידת תכונותיהם אפשרית רק בעקיפין. תיאוריות העוסקות בגופים מרוחקים מאוד, הן פחות אמינות מטבען. במקרה זה, לפני שמפתחים החוקרים את התיאוריה, עליהם להבהיר את משמעות האותות שקלטו בתצפיותיהם בגופים המרוחקים. ברוב המקרים אין תוצאות התצפיות ברורות מספיק. הסתייגות זו מתאימה, במובן מסוים, גם לבדיקת החלקיקים הזעירים, המכונים "החלקיקים האלמנטריים" של החומר. מאליו מובן כי אמינותה של קבוצה זו פחותה מאמינותה של הקבוצה הראשונה.

מסקנות מדעיות הנובעות מהיסק משוער:

תיאוריות המבוססות על אקסטרפולציה: לאחר. זהו חישוב מקורב של ערכי טווח החורגים מהטווח של קבוצת ערכים סופית נתונה, לגבי תופעות שהתרחשו, כביכול, לפני זמן רב מאוד. קבוצה זו כוללת תיאוריות הנקראות מדעיות, אך למעשה אפשר רק בקושי לכנות אותן בשם היפותזות או השערות. "תיאוריות" ששייכות לקבוצה זו מנסות לשחזר, באמצעות אקסטרפולציה, תופעות ותהליכים, שלפי דעת מחברי ה"תיאוריה" אמורים היו לקרות בעבר הרחוק.

בדרך כלל, סיכם הרבי, תיאוריות שנתפסות כ"סותרות" או כ"מאתגרות" את האמונה הן תיאוריות מהקבוצה השלישית. מאליו מובן, כי לתיאוריות אלו אין את היומרה לעמוד כנגד האמונה ולתת מענה לשאלות הגדולות והעמוקות

4. אקסטרפולציה היא שיטה שמשמשים בה במחקרים ניסיוניים ובסטטיסטיקה, במטרה לעשות הערכה גסה של עקומה אמפירית הנמשכת מעבר למרווח של הפרמטרים המשתנים, בהם נבדקה תופעה מסוימת באופן ניסיוני. ברם שום איש מדע רציני לא יטען, שאקסטרפולציה היא שיטה מדויקת שעליה ניתן לסמוך בוודאות. נוסף על כך: בדרך כלל מותר למשוך את העקומה האמפירית רק מעט מעבר למרווח של המדידות, מאחר שככל שהתוצאה מתרחקת מהמרווח שנבדק באורח ממשי, הרי היא נעשית פחות ופחות אמינה.

ביותר. לכן אין צורך להיבהל או להיות נבוך ממסקנות שכאלו.

האמונה בה' ובתורה עומדות בזכות עצמן, והן נובעות מהמקום העמוק ביותר של האישיות: מהנשמה – החלק האלוהי שנמצא בכל אדם – ואין הן מבוססות על מסקנות ארעיות או על היפותזות רעועות יותר או פחות. הקיום המעשי של התורה והמצוות מתוך דביקות בנותן התורה והתמסרות חרף קשיים לא פשוטים העומדים בדרך, מסיר עוד ועוד שכבות הנמצאות מעל הנשמה, ומראים לאדם יותר ויותר את קיומו של ה' בכל דבר.

ובהקשר זה מעניין להביא את הערתו המרתקת של הרבי לאדם אשר כתב לו כי יחסו ליהדות מבוסס על אמונתו באדם מסוים. "למה הדבר דומה?", השיב לו הרבי, "לניצוץ המפעיל חבית של חומר נפץ אשר טמון בו כוח ועוצמה רבה. אי אפשר לייחס באופן בלעדי לניצוץ את ההתפוצצות

"ישנם פסוקים רבים בתורה שבכתב ופסיקות במשנה, שהם הבסיס להלכה, או שהם בעצמם הלכה, ואשר הם בעלי אופי מדעי, או שיש להם קשר לעניינים שלמדע יש עניין בהם. ובכל זאת, יהיו אשר יהיו התיאוריות המדעיות, לא יתכן שהן יוכלו להשפיע על האמת של התורה".

שנוצרה. הפוטנציה של האנרגיה שהשתחררה הייתה כמסה, מכבר, בחומר הנפץ. הניצוץ הינו רק הגורם שהפעיל את הפעולה. כך, בכל יהודי יש נפש אלוהית הכוללת את כול האנרגיה הפוטנציאלית. אלא שלפעמים היא אינה פעילה, או שהיא פעילה במידה מוגבלת מאוד. כאשר היא באה במגע עם אדם, או מאורע, או חוויה, המפעילה תגובת שרשרת המשחררת את האנרגיה הפוטנציאלית הכמוסה בנפש האלוהית – התגובה היא עמוקת שורשים ואינה תלויה כלל בגורם החיצוני" (אמונה ומדע, עמ' 50).

בעזרת ה', בגאולה האמיתית והשלימה, שאנו מתפללים ומייחלים שתבוא בקרוב, ה' יסיר את כל השכבות האלו מעל העולם – ואז נראה עין בעין איך שכל ההווה וכל הקיום הוא חלק בלתי נפרד מהמציאות האלוהית הכוללת כול: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

3. על כך בהרחבה: "מה רבו מעשיך ה'", עמ' 385 ואילך.

גדול שימושה

סיפורים על אדמו"ר הזקן

מתוך הספר החדש "הפרשה החסידית" בהוצאת "חזק"

בגשמיות וברוחניות

פעם ישבו אדמו"ר הזקן וחבריו, תלמידי המגיד ממזריטש, להתוועדות. בהתוועדות אמר אדמו"ר הזקן "לחיים!" ואיחל לשאר בני החבורה, "יהי רצון שה' יתברך יעזור לנו בגשמיות וברוחניות".
 "מדוע מקדים אתה את הגשמיות לרוחניות?", שאלו אותו. השיב אדמו"ר הזקן: "הרי גם יעקב אבינו הקדים גשמיות לרוחניות, באמרו: 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', גשמיות, ורק אחר כך אמר: 'והיה ה' לי לאלקים', רוחניות".
 "נו, כיצד משווה אתה?!", ניסו חבריו להשיב לו על טענתו. "הלא מדובר ב'גשמיות' מסוג אחר לגמרי, 'גשמיות' של יעקב אבינו...".

"נו, הלא מדובר גם ב'רוחניות' של יעקב אבינו!", השיב להם אדמו"ר הזקן באותה מטבע לשון. "מסכים אני עימכם כי הגשמיות שלו שונה משלנו, אך ברור ומוכן כי אפילו אצל יעקב אבינו הרוחניות שלו גבוהה מהגשמיות, ולמרות זאת הוא בחר להקדים את הגשמיות לרוחניות!...".

על פי שמועות וסיפורים, חלק א, עמ' 43

להתפלל עם הסטנדר

פעם שאל אדמו"ר הזקן את בנו, האדמו"ר האמצעי: "דובער, במה התפללת בראש השנה האחרון?".
 "בשעת התפילה התכוונתי במאמר חסידות בעניין 'וכל קומה לפניך תשתחוה'", השיב הבן. "ובמה אתה התפללת, אבא?" שאל הבן את אביו.
 השיב אדמו"ר הזקן: "אני התפללתי עם ה'סטנדר' (=עמוד התפילה), שהרי התהוות הגשמיות היא מהעצמות".

...

הרבי זי"ע סיפר את הסיפור וביאר אותו: "וכל קומה לפניך תשתחוה" - כל סדר ההשתלשלות, כל העולמות כולם על כל פרטיהם, מתבטלים לפני הבורא יתברך. ככל שדרגת הנכבד גבוהה יותר, ושכלו גדול יותר, יהיו הביטול וההשתחויה שלו גדולים יותר.
 הסטנדר, לכאורה, נמצא בתחתית סדר ההשתלשלות. הוא שייך לקטגוריית הדומם - הדרגה הנמוכה ביותר בבריאה. עם זאת, דווקא החפץ הדומם מסייע ליהודי, נזר הבריאה, לעסוק בעבודה נעלית ביותר - תורה או תפילה.

ההתכוונות ברעיון שגם חיותו של הסטנדר הדומם היא אלוקות, מגעת בעומק יותר וחודרת יותר מאשר התכוונות בביטול של הנכבדים האחרים, המדבר, החי והצומח.

על פי תורת מנחם, חלק לד, עמ' 325. סיפורי חסידים, עמ' 450

'תורה שלמה'

תכנית לימוד

בהסידות

שנת הלימודים תשע"ב

שלב ב' מסלולי לימוד י"ט כסלו - ג' תמוז

בחודשים הקרובים יתקיימו מסלולי לימוד לבחירה (מיועדים גם למי שנבחן עליהם בשנים קודמות):

1. תניא לקוטי אמרים: פרקים י"ח-נ"ג

תכנית בקיאות על בסיס הפירוש ב'שיעורים בספר התניא'.

2. תניא - שער היחוד והאמונה

חלק זה ילמד בעיון עם שיעורי הרב יואל כהן על פרקים אלו ובתוספת שני מאמרי חסידות בנושא אחדות ה' של הרש"ב מפורשים ומבוארים.

3. לקוטי שיחות

מסלול מיוחד בשיחות הרבי מליובאוויטש זצ"ל מספרי "אוצר לקוטי שיחות - מהדורת בני הישיבות".
השיחות השניות בכל פרשה עוסקות בנושאים בחסידות והם הנלמדות בתכנית.

ב-ג' תמוז יתקיימו, בעזרת ה', מבחנים בשלושת המסלולים, המבחנים נושאי מלגות לרכישת ספרים.

פרטים נוספים, חומרי לימוד ורישום בעמדת 'תורה שלמה'

בהתוועדות י"ט כסלו בבנייני האומה

או בדוא"ל: toratchabad@neto.net.il

המאפיין הבולט בסיפורי חב"ד

ההתייחסות אל הסיפור החסידי היא כאל ערך תורני-רוחני, מוסף ערכי על "תורת החסידות" העיונית והקדושה. "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכולנו דעתנים (- חב"דניקים) - מצווה עלינו לְסַפֵּר! - אימרה ברוח זו, שמביא כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע (כשם זקנתו הרבנית רבקה ע"ה), מחדרת ומבהירה היטב כי על אף התדמית ה'קלילה', שהיא המאפיין הבולט של הסיפורת כאשר היא - שונה הוא במהותו הסיפור החסידי. הסיפור החסידי עמוק-עמוק הוא, מעוגן בשורשו בעומקה מרחיב הדעת של תורת החסידות, וילכו שניהם יחדיו כתרי ריעין דלא מתפרשין. מתחת למעטה ה'קליל' לכאורה, מובעים דברים כדרכנות, פניני חשיבה, מסרים של עומק ופנימיות ואף גופי תורה ממש - המזדקרים במלוא עוצמתם בהתבוננות נכונה ב"רמיזא לחכימא" של הסיפור ה'תמים' לכאורה... כי היא הנותנת! דווקא תורת החסידות הנשגבה

והנעלית - זקוקה לסיפור שישמש לה עוגן להפנמת הערכים והמסרים ולהחדרתם אל הנפש פנימה, בדיוק כשם שאור הנר זקוק לפתילה שתמשכהו למטה ותקיימהו. בבחינת "גדול שימושה יותר מלימודה", ובבחינת "יפה שיחתה - מתורתה".

מכאן נוכל להבין כיצד מצאו רבים מסיפורי חב"ד את דרכם אל תוך תוכם של "מאמרי הדא"ח" (= דברי אלוקים חיים) - הלוא הם המשאים העמוקים של תורת חב"ד שאמרו אדמו"ר חב"ד בזמני שיא והתעלות.

ניתן למתוח כמה קווי אופי לסיפור עם 'גידל' חב"ד, אך המאפיין הבולט יותר הוא אולי דווקא במה שאין בהם... סיפורי חב"ד העוצמתיים אינם דווקא סיפורי המופתים וההתרחשויות העל-טבעיות ש'התגלגלו' מתחת לשולחנם של צדיקי עליון - בזה אין משום חידוש, בבחינת "פשיטא". סיפורי ה"דגל" החב"דיים הם דווקא הסיפורים מחיי עבודתם ושיחם ושיגם של צדיקים, משפיעים ועובדי ה' שצמחו על רקע הוויות עולם המעשה. אלה הם 'חסידישע מעשה'ס' שמכילים את ה"ובכן", את התובנה המכוננת להתעלות ולהשתפרות בעבודת ה' ובלימוד תורתו.

אם נבחין, סופם ועומקם של הדברים נעוצים בתחילה, במעשה בראשית - בראשיתה ובתחילתה של התורה הקדושה, בפתחת ובתחילת פירוש של רש"י על התורה ובתחילת ספרנו שלנו, ב'מעשה' הראשון לפרשת בראשית. בסיפור הראשון שיקביל את פנינו בספרנו זה, מספר אדמו"ר הריי"ץ על ביקור החסיד רבי אייזיק מהומיל אצל הקדוש האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין. רבי אייזיק הבחין שהאדמו"ר הפגין חביבות לספר של סיפורי חסידים, ונראה על פניו כמי שהעדיפו על ספר תורני מסויים. לתמיהתו של רבי אייזיק הסביר האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין כי להנהגה זו סיוע מדברי רש"י הקדוש בתחילת ספר בראשית: רש"י פותח את פירושו לתורה בדבריו של רבי יצחק, מה טעם פתחה התורה ב"מעשה בראשית" ולא פתחה בפרטי הוראת קיום המצוות ב"החודש הזה לכם" - להורות לנו שהמסרים שמביאים אתם מעשה אבות ומעשה בראשית, סימן הם לבנים, וקודמים להוראות התורה בקיום המצוות!

מתוך המבוא לספר החדש

אסתכל באורייתא וברא עלמא

כאשר היה אדמו"ר הזקן בבית הכלא בפטרבורג, בעקבות ההלשנה עליו לשלטונות, נודע לשרי הממשלה כי איש אלקים, מופלג בחכמה ובתבונה, נמצא בבית המעצר. כמה מהם החליטו לנצל את ההזדמנות ולהיכנס אליו, כדי לשוחח עימו ולבחון את חכמתו.

באותה תקופה הגיעה לרוסיה מפה חדשה של כדור הארץ, שכללה גם את ציור יבשת אמריקה - היבשת החדשה שהתגלתה זה לא מכבר.

"האם בקי אתה בחכמת ציור כדור הארץ?", שאלו השרים את הרבי.

כשהשיב להם הרבי בחיוב, פרשו בפניו את מפת כדור הארץ החדשה, וציפו לראות את תגובתו. עיין הרבי מעט במפה והעיר מיד כי נפלה טעות בשרטוט היבשת החדשה. החלו השרים להתווכח עמו, והיו ביניהם אף כאלו שלגלגו על השגותיו, אך לבסוף התברר כי אכן הצדק עימו.

השרים נדהמו. "הרי זו המפה הראשונה שהגיעה לרוסיה! מנין לך ידיעה כה מפורטת בציור יבשת אותה מעולם לא ראית?"

השיב אדמו"ר הזקן: "באות בי"ת של המילה "בראשית" הפותחת את ספר התורה, מצויר כל העולם כולו. משם יודע אני כיצד נראית היבשת החדשה - באופן מדויק!..."

על פי מגדל עז, עמ' רנו

שותפות עם אביי

כשהגיע אדמו"ר הזקן לליאזנא, היה עדיין אברך צעיר, ולא רבים הכירו בגדולתו. באחד הימים הראה אדמו"ר הזקן מופת, וה'מתנגדים' שדרו בעיר לא ראו זאת בעין יפה. הם דרשו מהאברך להתייצב בבית הדין בויטבסק, ולהסביר את מעשיו.

בעמדו לפני בית הדין, אמר אדמו"ר הזקן: "אין לי מה לומר. אוכל רק לספר מעשה אותו שמעתי ממורי ורבי, המגיד ממזריטש".

■ ■ ■

הדבר אירע בטרם התפרסם שמו של הבעל שם טוב בעולם. פעם הראה הצדיק מופת בעיר ברוד. אנשי העיר חששו שכוחו לחולל מופתים אינו נובע מכוחות הקדושה, חלילה, ורצו להחרים אותו.

אמר להם הבעל שם טוב שלא בכוחות עצמו עשה את המופת, אלא בשיתוף עם אביי. הוא הסביר את דבריו בכך שראשי התיבות של הפסוק "ואם בריאה יברא ה'" (האות הראשונה של שם ה' כפי שהוא נכתב בתורה היא י') מרכיבים את המילה "אביי". הכוח לחולל את המופתים הוא, אפוא, מאביי...

שאלו את הבעל שם טוב: "הרי המילה הראשונה, 'ואם', מתחילה בו, ולא בא'! איפה יש כאן, אם כן, ראשי תיבות של 'אביי'?" הבעל שם טוב השיב שגם אביי לא יכול היה לעשות דבר ללא אותה ו', הרומזת על "המשכת" וגילוי התורה. אביי היה מקור התורה שבעל פה, ורק על ידי התורה אפשר "להמשיך" ולגלות את פי הגיהנום. אביי, באמצעות הו' המקדימה יכול היה לחולל מופתים עצומים כאלו, מנוגדים לטבע העולם בתכלית.

■ ■ ■

"עיקר חטאם של קורח ועדתו היה זה שהם 'נועדים על ה'", הם התנגדו להתנהגות שלמעלה מדרכי הטבע.

"ובני קורח לא מתו, הם נמצאים בכל הדורות..." סיים אדמו"ר הזקן, והמסר הובהר היטב.

על פי ספר השיחות, תש"א, עמ' 137

אבחנת הפסיכיאטר

בעת ישיבתו במאסר, נברק אדמו"ר הזקן על ידי פסיכיאטר, בהתאם לדרישת החוק. בסיום הבדיקה, סיכם הרופא המומחה את חוות דעתו על האסיר: "אני מרגיש שיש בליבו של האיש תשוקה עצומה ביותר לדבר שלעולם לא יוכל להשיגו..."

ממצאי הבדיקה חיזקו לכאורה את טענת המלשינים כי אדמו"ר הזקן מורד במלכות והוא שואף לכוונן ממלכה משלו. הגויים המגושמים לא יכלו לתאר לעצמם כי הרבי איננו משתוקק לכותרת של הצאר הרוסי, אלא לקרבת מלך מלכי המלכים. כפי שהרבי העיד על עצמו, שהאבה העצמית לאלוקות נמצאת אצלו תמיד בהתגלות...

[כעבור שנים רבות הגיע כתב ידו של אדמו"ר הזקן לידיה של גרפולוגית מפורסמת. גם היא, בדומה לפסיכיאטר הרוסי, הבחינה מיד בצימאון העצום של הרבי לאלוקות. להלן מספר ציטוטים מהניתוח הגרפולוגי:

"אישיות איתנה מאד, מסוגלת להיות תמיד נתונה תחת השפעת יראת הכבוד בפני השראת כוחות רוחניים..."

"מסוגל להתייבב בפני התמודדות של שתי השאיפות המקבילות ששררו בתוך נפשו... השאיפה האחת - לפתח את כל חושיו... והשאיפה השנייה - להעלות ללא רחם את כל היסודות... ולהאצילים לרוחני בלבד..."

"כתיבת היד אינה יכולה לפתור את החידה: מה היה בקרבו גדול ממה - רצונו להעניק משלו לאחרים, לתת לאחרים מחזיונותיו ומאצילות התבוננותו ההתלהבותית - או סגולתו המופלאה שכבש לו, להקדיש את עצמו במידה אין סופית לאין סוף עצמו". [הניתוח הגרפולוגי התפרסם במעיינות מס' 8. המערכת].

על פי אוצר סיפורי חב"ד, חלק ד, עמ' 267

לאבד את ה"מהרה"

בימי נעוריו נהג אדמו"ר הזקן לשבת שעות ארוכות בבית המדרש של סבו, רבי משה פוזנר, וללמוד תורה. באחד הימים, בעת שהותו בבית המדרש, הבחין כי אחד הלומדים קורא מתוך הספר במהירות רבה. ניכר היה שהוא מבין היטב את הנלמד, אולם החיפזון בו דילג מדף לדף לא מצא חן בעיני העילוי הצעיר.

"מדוע אתה ממנהר כל כך?" הוכיח אדמו"ר הזקן את הלומד.

"מהיר אני בטבעי", התנצל הלומד. "אם כך, עליך לשנות את הטבע", פסק העילוי.

"איני יכול לשנות את טבעי", טען הלומד. "לכל יהודי יש נשמה, אשר מעניקה לו כוחות לשנות את טבעו בדרך של קבלת עול. תחילה תרכוש הרגל חדש, ועם הזמן יהפוך ההרגל לטבע שני. הרגל שנעשה לטבע מסוגל לשנות אפילו טבע עצמי. זכור כי קבלת עול היא היסוד החשוב ביותר בתורה ובעבודה".

המשיך אדמו"ר הזקן: "הפסוק אומר: 'ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה'. 'ארץ' מלשון רצון. ה' נתן לך מתנה, 'ארץ טובה', רצון וחשק בלימוד תורה ובעבודת ה'. דע לך, שכאשר מתברכים בחשק בלימוד, יש לקיים את 'ואבדתם מהרה' - לאבד את ה'מהרה', את המהירות המופרזת, וללמוד תורה במתינות, לתת לנשמה להתענג על הנועם של התורה".

לימים, הפך הלומד לחסידו של אדמו"ר הזקן.

על פי ספר השיחות, קץ ת"ש, עמ' 59

מהרפש כבר יצאנו

מחוגי השעון השלימו סיבוב נוסף. עוד שעה חלפה לה, וההקפות טרם התחילו.

החסידים לא העתיקו עיניהם מהדלת הסגורה. הם הגיעו לבית מדרשו של רבי מנחם מנדל מויטבסק, כדי להסתופף בצילו בירח האיתנים. חלפו הימים הנוראים, ואחריהם חג הסוכות, זמן שמחתנו. כעת משתקקים כולם להשתתף בהקפות במחיצת הצדיק. אולם, משום מה, שוהה הרבי בחדרו ולא יוצא אל חסידיו מלאי הציפייה. מחוגי השעון ממשיכים לנוע והדלת נותרת סגורה.

מספר חסידים אזרו עוז ונקשו על הדלת. "ויאיל נא רבינו לצאת אל חסידיו ולומר 'אתה הראת'", ביקשו בקול תחנונים.

"צר לי, אך היום לא אוכל לומר את הפסוק 'אתה הראת'", השיב הרבי בנימת התנצלות. "מהשמים גילו לי מאה פירושים לפסוק זה, והיות ולא הצלחתי עדיין להשיג ולהגיע אל אותן דרגות בעבודתי, לא אוכל לומר את הפסוק".

הנוכחים חיכו שעה ארוכה, מקווים שהחלטת הרבי תשתנה במהרה. לבסוף, מספר חסידים אמיצים נכנסו לחדרו של הרבי וחזרו על בקשת הציבור. למרבה האכזבה, נתקלו בסירוב נוסף.

היחיד שלא היה שותף לרגשות הקהל, היה אדמו"ר הזקן, אשר ניצב בפיתו, אחוז דבקות. הוא יכול היה להמשיך לעמוד כך עוד שעה ארוכה, לולי החסידים חסרי האונים, אשר החליטו לבקש את עזרתו.

"שובו לחדרו של הצדיק, ואימרו לו שהיות והחסידים קיבלו אותו לרבי, עליו לצאת ולומר את סדר ההקפות. אם הוא ימשיך לסרב, הזמינו אותו לדין תורה, ואני אוכל להיות הדיין", הורה אדמו"ר הזקן.

החסידים הנבוכים נקשו על דלת החדר ומסרו את דברי אדמו"ר הזקן. הצדיק עמד בסירובו והם נאלצו להזמינו לדין תורה.

"דין תורה בפני רבי זלמניו? אני מוכן!" אמר הרבי.

שני הצדדים התייצבו לדין תורה. החסידים טענו כי קיבלו את רבי מנחם מענדל לרבי, ולכן עליו לנהוג כרבי ולומר את פסוקי "אתה הראת". רבי מנחם מענדל טען מצידו כי כל עוד לא הצליח ליישם בפועל את כל פירושי הפסוק "אתה הראת", איננו יכול לומר את סדר ההקפות.

"רבי, הפסדתם בדין", פסק אדמו"ר הזקן, ונימק את החלטתו: "ראשית, ההיגיון מחייב שלא ניתן להגיע אל האופק. ככל שהארם יתקדם יותר, יראה למרחק רב יותר. הדבר נכון הן בגשמיית והן ברוחנית. ככל שתגיעו לדרגה רוחנית גבוהה יותר, תהיה ראייתכם למרחק גדול יותר, וגם אם תיישמו בעבודתכם את כל מאה הפירושים, תשאפו שוב להגיע לדרגה גבוהה עוד יותר, ולא יהיה לכך סוף".

"שנית, אוכל להביא משל שימחיש את הצדק שבפסקי", הוסיף אדמו"ר הזקן, וסיפר: "מעשה בזוג שהתגרר למרגלות ההר. כל מי השופכין שנזלו ממורד ההר התנקזו אל פתח ביתם, ומעונם היה מלא מפש וטיט דרך קבע. חיהם היו קשים מנשוא, ובאחד הימים החליטו לעזוב את מקום מגוריהם ולבנות את ביתם החדש במעלה ההר, הרחק מהלכלוך והזוהמה. טיפסו בני הזוג במעלה המדרון, עד שאזלו הכוחות. נשא הבעל עיניו כלפי מעלה, ופרץ בבכי: 'גם אם כל ימינו נטפס עוד ועוד, עדיין לא נגיע אל הפסגה', התייפח בייאוש. השיבה לו הרעיה החכמה: 'איננו מוכרחים להגיע אל הפסגה. מספיק שיצאנו מהביצה, כך שנוכל לעצור בנקודה הנוכחית ולבנות כאן את ביתנו'."

כולם הקשיבו בסקרנות, מצפים לשמיעת הנמשל.

"גם בנוגע לענייננו, מן הרפש יצאנו כבר. בימים הנוראים נפרדנו, ברוך ה', מהחטאים, ומה אם לא הגענו עדיין אל פסגת ההר?"

פסקו המנומק של אדמו"ר הזקן מצא חן בעיני רבו, ורבי מנחם מענדל יצא לאמירת פסוקי ההקפות.

על פי רשימות דברים, חלק ד, עמ' קנט.
סיפורי חסידים - מועדים, סיפור מס' 217

הערת המערכת: בספר זה מוצגים מאות סיפורים חסידיים חב"דיים בעיבוד קל בטוב טעם ודעת. ברם, אין בו תחליף לקריאת הסיפור בלשונו המקורית.

בהתוועדות הזו יש מקום לכולם

אדמו"ר הזקן: "זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל
אשר בו יתגדל ויתקדש שמה רבה ויתעוררו
אלפי לבבות בישראל בתשובה ועבודה שבלב"

התוועדות י"ט כסלו לבני ישיבות ואברכים

יום גאולת רבינו הזקן בעל התניא
והילולת המגיד ממזריטש

יום חמישי י"ט כסלו
בשעה 21:00

אולם טדי, בנייני האומה ירושלים

עם הרב יואל כהן
ה'חוזר' של הרבי זי"ע

ובהשתתפות רבנים,
חסידים ואנשי מעשה

ניגוני חב"ד במהלך ההתוועדות
עם מרדכי ברוצקי, חיליק פרנק
ומקהלות חסידים

**שי לכל
המשתתפים**
ספר חדש שיוצא לאור בערב זה
שער היחוד והאמונה
עם שיעורי הרב יואל כהן שליט"א

**יריד
ספרי חב"ד**
הזדמנות
של פעם בשנה

הכניסה חופשית